

SRED. VZHOD ŠT. 23|24 27. MARCA 1942.

ŽIVIO

**KRALJ PETER II.- GRADITELJ
VELIKE JUGOSLAVIJE!**

ЗА КРАЉА И ОТАЉИНУ

SRBI. HRVATJE IN SLOVENCII!
V TEM TEŽKEM TRENOTKU ZA NAŠ
NAROD, SEM SE ODLOČIL, DA VZA-
MEM KRALJEVSKO OBLAST V SVO-
JE ROKE. NAMESTNIKI, KI SO RA-
ZUMELI UTEMELJENOST MOJH PO-
BUD, SO TAKOJ PREDLOŽILI OS-
TAVKO. MOJA ZVESTA VOJSKA IN
MORNARICA STA SE MI STAVILI
TAKOJ NA RAZPOLAGO IN ŽE IZ-
VRŠUJETA MOJE ZAPOVEDI. VA-
BIM VSE SRBE, HRVATE IN SLO-
VENCE, DA SE ZBEREJO OKROG
PRESTOLA. TO JE NAJVERNEJŠI
NAČIN, DA V TEH TEŽKIH PRILI-
KAH VZDRŽUJEMO RED V NOTRA-
NJOSTI IN MIR NA ZUNAJ- MAN-
DAT ZA SESTAVO VLADE SEM DAL
ARM. GEN. DUŠANU T. SIMOVIĆU. - Z
VERO V BOGA IN V BODOČNOST
JUGOSLAVIJE, POZIVAM VSE DR-
ŽAVLJANE IN VSE OBLASTI, DA
VRŠIJO SVOJE DOLŽNOSTI NAP-
RAM KRALJU IN DOMOVINI.
BEOGRAD, 27. 3. 1941. PETER II.

SEDEMINDVAJSETI MAREC JE PODOBA NAŠE PRETEKLOSTI, NAŠE USODNOSTI IN NAŠE BODOČNOSTI

inženjer
M. Paštrovič

bivši ured.
"Jug.Glasnika"

Ni še dolgo tega - komaj leto dni. Kaj je to v človeškem življenju? In vendar je že eno polno leto preteklo. Eno leto, odkar so se našli zaradi čudno raztrganih razmer, v mali celici trije politični aretiranci: Paveličev ustaš, jugoslovanski nacionalist in komunist. - Trije različni politični nazori, tri stremljenja. V dolgih urah negotovosti so se vsi trije medsebojno šalili, prepirali, največkrat pa politizirali do neskončnosti. Vsakdo je branil svoje nazore, svoje misli, zaradi katerih ga je zagrebska policija prisilno povabila med svoje goste. Skozi zamrežena okna ostalih celic so prihajale novice. Prinašali so jih najnovejši

gostje. Novic ni zmanjkalo, ker je bilo gostov vsak dan več.

...Nemške čete prihajajo na Bolgarsko... Beograjski nemški poslanik je obiskal Zagreb... Nekaj političnih osebnosti je zbežalo iz Jugoslavije... Cvetković in Cincar Marković potujeta na Dunaj...

Vsaka novica se je na dolgo premlevala med trojico zaprtih.

Zadnja dva politična preganjenca bi se po kratkih prerakanjih vsaj v načelu še nekako sporazumela. - Dokaz, da je med obema nazoroma mogoč kompromis.

Prva dva pa se nikoli nista mogla pobotati - niti v načelih. - Dokaz, da med njima ni kompromisnih rešitev. Edini izhod: boj do iztrebljenja!

Nekega dne je prišla vest: Jugoslavija je podpisala trojni pakt. Tega dne so se trije stanovanjci male celice vendarle zedinili v ugotovitvi: Jugoslavija je propadla!

Komunist je izpovedal to sodbo popolnoma ravnodušno; Paveličev ustaš je bil zadovoljen, jugoslovanskega nacionalista pa je potlačila težka mora in bojazen. "Evo, gospodine... Ne hudujte se", se je porgljivo obrnil Paveličev k jugoslovanskemu nacionalistu: "Vaša Jugoslavija, za katero ste pripravljene dati vse in zaradi katere se mi tu pripravim, je sama sebi podpisala smrtno obsodbo! Jugoslavija je končana! Pri zeleni mizi se je rodila in propadla je pri zeleni mizi. In to - kakor sami vidite - celo brez krvi, kakor sem to točno pričakoval".

Ta Paveličev ustaš je bil mladič 20 let. Torej človek, ki je bil rojen v kraljevini Jugoslaviji.

To malo dogodivščino nam je pripovedoval eden izmed trojice v ilustracijo tistih težkih in turobnih marčnih dni.

V resnici so to bili težki in turobni dnevi za vse Jugoslovane, za vse poštene Srbe, Hrvate in Slovence. Vsakdo, ki je občutil vsaj malo ljubezni do svoje domovine, vsakdo, ki je nekaj dal na svojo čast in na čast naroda, kateremu pripada, je bil strahotno razočaran nad podpisom trojnega pakta. Niti največji pesimisti niso mogli v teh dneh slutiti, da bodo uradni zastopniki kraljevine Jugoslavije, v imenu naroda in kralja, podpisali akt, ki je pomenil zadnji udarec na našo državno narodno samostojnost.

Ali je mogoče, da so vsi, od skrajne desnice do skrajne levice, pravilno občutili dalekosežnost podpisovanja pakta in da tega niso razumeli tedanji vladajoči krogi v Jugoslaviji? Ta akt bi bil razumljiv samo tedaj, če bi v kraljevini Jugoslaviji vladal izdajalec in kraljev morilec Pavelič.

Kako naj si drugače tolmačimo ta usodepolni korak? Komu v Jugoslaviji še ni bilo jasno, da je pomenil prihod nemških čet na Madjarsko in v Bolgarijo, odkrit napad na našo državno neodvisnost? Na kakšen način bi se mogla dokazati in zagovarjati misel, da je podpis pakta - ršitev za Jugoslavijo, četudi za ceno omadeževanja njene nacionalne časti?

Ta mladenič, Paveličev iz zagrebskih zaporov, ki še ni izpolnil 20 let, ta fanatik, otrok fatalnih grehov srbsko-hrvaških zablod, je sam po sebi očitno zanikanje takih trditvev.

"Jugoslavija je končana! Pri zeleni mizi se je rodila in pri zeleni mizi je propadla. In to - kakor sami vidite - brez krvi, kakor sem to točno pričakoval..."

Ali ta mladenič, ki so mu že z maternim mlekom vcepili mržnjo proti svojim lastnim bratom, je slabo poznal zgodovino svojega naroda. Slabo je poznal zgodovino in nacionalne boje tistih, za katere se je hotel žrtvovati, še manj pa onih, ki jih je brez vzroka sovražil.

Na žalost je ta mladenič zastopnik tistega naraščaja, na katerega so zaskrbljeni očetje domovine, pozabili. To je zastopnik tiste mladine, ki je bila rojena in vzgojena v kraljevini Jugoslaviji in ki bi morala biti steber nacionalnega vspona. Ali za narodno vzgojo novega pokolenja nismo imeli časa oziroma - pozabili smo, da to pokolenje sploh obstoji. Zatelebani v strankarske in osebne boje smo temu novemu pokolenju stregli s starimi grehi in zablodami ter zahtevali od njega samo slepo pokorščino.

Vtonili smo v pozabljenja! Mislili smo, da bo Jugoslavija živela samo toliko časa, dokler smo mi pri življenju!

Ta mladenič je živel v popolnem neznanju in zablodi. Če bi se samo malo pogledal v našo zgodovino, če bi si samo nekoliko ogledal napore, ki so l. 1918. ustvarili Jugoslavijo, bi spoznal resnico: DA JE JUGOSLAVIJA STREMLJENJE VSEH NJENIH DEDOV IN OČETOV - DA SO ZA TO JUGOSLAVIJO ŽIVELI IN UMIRALI NAJBOLJŠI SINOVI TRITIMENSKEGA NARODA IN DA JE JUGOSLAVIJA USTVARJENA V KRVI IN TRPLJENJU SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV. IN SPOZNAL BI TUDI TO, DA JE BILA RAVNO PRI ZELENI MIZI JUGOSLAVIJA KRIVIČNO PRIKRAJŠANA IN DA SO JI BAŠ PRI ZELENI MIZI ODREZALI ŽIVLJENSKE DELE NJENE NARODNEGA ORGANIZMA.

Vsako, ki je to resnico spoznal in povrh tega poznal tudi narodno dušo, posebno po podpisu pakta, je pričakoval nekaj, kar je moralo priti. Živa narodna bit je bila z vedno krepkejšimi udarci. Sporadični nastopi narodnega nezadovoljstva so bili na dnevnem redu.

In približal se je 27. marec!

Vojska kot nerazdružljiv del naroda in kot toľmač junaške tradicije našega naroda je prisluhnila in se pokorila jasnemu in bistremu pozivu naroda ter napravila svoje. To je narod tudi pričakoval, a izvršilec narodne volje - v takih slučajih - ne more biti nihče drugi ko vojak.

Jugoslovanski narod se je 27. marca ponovno povspel na svojo narodno Golgoto. Na Golgoto krvi in trpljenja, ali tudi na Golgoto časti!

V Jugoslaviji ni bilo človeka, ki se ne bi zavedal kaj pomeni udar z Nemci.

Narod je vedel, kaj ga čaka.

Ampak narod časti in ponosa se je odločil za "nebeško carstvo" kakor je to dejal Nj. Sv. patrijarh Gavriilo, dne 27. marca.

JUGOSLAVIJA NI BILA USTVARJENA PRI ZELENI MIZI IN ONA NE MORE PROPASTI PRI ZELENI MIZI!

To resnico so pozabili vsi sovražniki Jugoslavije; to so pozabili vsi tisti, ki so mislili in ki še danes mislijo ustvarjati na njenih razvalinah - afriške kolonije, ki so jih poimenovali z našimi častnimi imeni: Hrvatska, Srbija, Črna gora itd.

Na nacistično-fašistovskih zemljevidih trenutno ni Jugoslavije. V kratki ali krvavi borbi se je posrečilo razkosanje, ali duh 27. marca ni ugasnil. Ta je danes bolj živ ko kdajkoli.

Po naših gorah in gozdovih presketajo četniške bombe kot odmevi tega duha.

27. marec še danes zadaje težke in občutne udarce vsem tistim, ki so mislili brez krvi in nekaznovani, razbiti narodno državo in zaslužjiti majhen, siromašen narod. Ali ta narod je poln ponosa in časti.

27. marec je podoba vse naše preteklosti, naše usodnosti in tudi naše bodočnosti; našega legendarnega umiranja za čast in ponos, našega krvavega narodnega Kosovega in našega novega narodnega vstajenja.

NAROD 27. MARCA 1941 NE MORE PROPASTI!

Zaman so vsi poskusi, da bi se z lažnjivim samosrbstvom in samohrvaštvom mogla uničiti krepka nacionalna in gospodarska celota. BREZ SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV NI JUGOSLAVIJE; RAVNO TAKO PA TUDI NE MORE BITI ŽIVLJENSKEGA OBSTANKA NITI ZA SRBE, NITI ZA HRVATE IN NITI ZA SLOVENCE BREZ JUGOSLAVIJE.

Tudi če ne bi bili Srbi, Hrvati in Slovenci en narod, bi Jugoslavija morala obstojati, ker je to te-

(Nadaljevanje na 8. strani)

SEDEMINDVAJSETI MAREC

O pomenu 27.marca se neprenehoma piše in govori.Kakor hitro se je po svetu razširila vest o izvršenem državnem udaru v Beogradu, je ta datum zavzel vidno mesto v zgodovini, in čim bolj se od nje ga časovno oddaljujemo, toliko večja bo njegova važnost in veličina. Preobrat v notranji in zunanji politiki Jugoslavije, ki je bil izvršen tega dne, ni bil samo usodepoln za njo, pač pa je izzval vojaške in politične reperfekusije v celotnem poteku vojnih dogodkov.

Državniki in kritiki vojnih operacij so v svojih govorih večkrat povežali 27.marec z neuspehom Hitlerjevega podviga na Srednjem vzhodu kakor tudi za neuspeh njegovega pohoda na Sovjetsko Rusijo v teku lanskega leta. Prav posebno pa so poudarili neuspeh, ki je Hitlerja prehitel, da ni vkorakal v Moskvo in Lenjingrad pred zimo. Jugoslavija je bila tista pregraja, ob kateri se je nemški vojni stroj nenadoma spodtaknil, in Jugoslavija je Hitlerja zadržala vsaj toliko, da je zakasnil z izvršitvijo drugih preračunanih načrtov.

Nič manj ne bo zanimala zgodovinarje moralna stran jugoslovanskega slučaja. Nemci so ponudili Jugoslaviji jamstvo njenih meja in njene teritorialne integralnosti. Sprejeti nemške ponudbe je bilo zelo mamljivo in povsem prirodno, čeravno je vprašanje, kakšno politično vrednost bi ta jamstva predstavljala v trenutku, ko bi se spremenila situacija. Jugoslaviji so ponujali tudi teritorialne kompenzacije na račun njenega sosedu, s katerim je bila v najtesnejšem prijateljstvu in zavezništvu. Ponujali so ji nagrado za izdajo. To je bilo privlačno ali nemoralno. Vlada je podlegla izkušnjam, narod pa je ponudbe odbil in to v zelo težkih in dramatičnih okolščinah.

Hitler je imel na razpolago 300 divizij, ki niso bile zaposlene na nobenem bojišču. Medtem ko je ves svet občudoval smelost in poštvovalnost malega

naroda, je bila Hitlerjeva jeza proti "izzivajočemu" Beogradu brezmejna. Nemškega novega reda v Evropi gotovo ni nihče odobraval. Ali niti eden izmed malih narodov si ni upal izpovedati tega kar misli. Tolikšen je bil pritisk in teror Nemčije.

Pisci državnih udarov bodo občudovali odločnost, s katero so mladi Kralj Peter II. in izvršilci narodne volje 27.marca usmerili državo nasproti najbolj usodepolnim dogodkom. Brez dvoma jih je v tem zgodovinskem podvigu vodilo prepričanje v enodušnost in kot dan jasno željo naroda, da se odpravi lažnjiva situacija in nevzdržljivo stanje. Kdor je dvomil nad tem pred letom dni, so ga danes prepričale borbe, ki jih vodi naš narod, kljub ogromnim žrtvam. Ta narod tudi danes poganja isti duh odpora, ki ga je rodil 27.marec.

Danes na prvo obletnico tega slavnega križišča naše zgodovine mislim, da je najboljšje ostati blizu svojega naroda, zato se bom gotovo oddolžil svoji vesti s spominom na majhen doživljaj iz teh nemirnih časov.

Bilo je to takoj po bombardiranju Beograda. Skupina zavezniških diplomatov se je umikala v notranjost države. Zadržali smo se v hiši male šumadijske vasice. Starejša gospođinja, strumna žena, ki je tri sinove poslala v vojsko, nas je zelo gostoljubno sprejela. Posebno ji je bilo drago, da je mogla pod streho svoje skromne kmečke hiše sprejeti angleškega poslanika. Po pozdravih se je razgovor razpletel o dogodkih zadnjih dni in evo kaj smo dobesečno čuli iz njenih ust: "Nadejali smo se do zadnjega, da bo ta vojna šla mimo nas. Ali prišla je nesreča. (v tem je mislila na pristop k trojnemu paktu). Narod je ni hotel. Pa nam je sedaj tudi ta vojna slajša.

Bili so to štirje kratki stavki kot štirje modri narodni pregovori. Vsi smo bili začudeni nad to jasno in korenito oceno naše politike in našega obnašanja, ki smo jo slišali iz ust preproste, mogoče celo nepismene kmetice. Iz njenih ust je donel glas vsega naroda - glas svobode in pripravljenosti, da se za njo umira. Ta glas tudi danes odmeva po naših gorah. Zato - klobuk doli pred narodom.

MILOJE SMILJANIĆ, poslanik kr. Jugoslavije

The Slovenes and the Unity of Yugoslavia

It has been the eternal misfortune of the Slovenes that the portion of the earth which they inhabit is one which for geographical reasons they could never hope to enjoy in peace. Their beautiful little country alike lies athwart the direct road from Constantinople to Vienna and the heart of Europe, and bars the access from the German lands to the desired of-nations, the rich, sunny plains of Italy, and the Mediterranean Sea, the great commercial highway of the Middle Ages and of today.

Ethnographically too, their country lies at the meeting place of the nations, and indeed the different portions of it symbolise the four great races which meet there — Slav, Latin, Teuton and in the person of the Magyars, Turanian. The Slovenes Prekmurje is the extreme end of the Great Hungarian plain; the Slovenes people the farthest corner of the Latin Mediterranean; they occupy the last ranges of the Alps which stretch away to Bavaria and Savoy; and they hold the extremity of the Karstic ranges which unite them to their Slav brethren to the South.

Lying thus at the crossroads where all the chief civilisations of Europe meet they had no hope of being left in peace — and indeed this sturdy little people of a million or two have been fighting for their existence for a thousand years—subjugated by their mighty neighbours, swamped, partitioned, but never losing their courage or their will to struggle for their national identity.

In 1918, for the first time since the defeat of Ljudevit Posavski a thousand years ago, the Slovenes attained their independence, if not their unity. Hundreds of thousands of Slovenes remained under Italian and German rule, but Carniola and South Styria became part of Yugoslavia, and for the first time the majority of the Slovene people were united in an independent state.

Under Yugoslavia the Slovenes, partly, it is true, owing to linguistic differences and partly owing to their political skill, maintained a very large degree of *de facto* autonomy, with their own Slovene speaking officials. Indeed they realised only too well that their country was too small to exist alone in the midst of so many greedy and powerful neighbours, and that their position in the Yugoslav state not only gratified their desire for unity with their brother Slavs but also afforded them almost as high a degree of freedom and security as was possible in their difficult circumstances.

This realisation brought it about that the Slovenes were perhaps as good Yugoslav as any in the Kingdom and their political experience and sagacity left them in no doubt as to the course to pursue when Yugoslavia had to make her tragic and heroic decision last March. They welcomed the *coup d'état*, although they knew full well what its immediate consequences would be to themselves. How could they do otherwise with the political tradition that was theirs? They could not hope to escape partition even if Yugoslavia signed the pact with Germany. Enslavement was certain, and they chose the course which not only preserved their honour but would ensure their ultimate Victory and put a term to their servitude.

Now the Slovenes fight side by side with the Serbs and the loyal elements among the Croats for the liberation and restoration of Yugoslavia, for they know well enough that it is only by some form of union with their brother Slavs that their national future can be secured from the rapacious hands of the Germans and the Italians, or their children be free to speak their mother tongue.

That is why thousands of Slovenes fell fighting for their country last April; why many more are now roaming their native mountains with guns in their hands and a heap of brushwood for their pillow; and why hundreds more have flocked to join the reorganised Yugoslav forces in the Near East and to shed their blood to liberate their native land from the darkness that has descended upon it.

ARCHIBALD LYALL

PRED LETOM DNI...

DIKTATORSKA IGRAČKANJA, PREZIRANJA ŽIVLJENSKIH PROBLEMOV, KRATKOVIDNOST GLEDANJA OKROG NAŠIH MEJA IN ABSOLUTISTIČNA OBLAST TRIUMVIRATA SO BILI GLAVNI KLICARJI 27. MARCA

Po zločinskem umoru Kralja Aleksandra I. Zedinitelja je državni aparat Jugoslavije zadržal iz čvrstih rok v koševnice strankarskih diktatorjev, ki niso imeli vedno pred očmi blaginje naroda in interesov skupnosti. Namestniški režim je bil v rokah kneza Pavla in samo njegova volja je prihajala do izraza, ostala dva namestnika sta bila več ali manj samo za dekoracijo.

Dr. Milan Stojadinović je zbral v svoji vladi sicer nekaj zelo pomembnih državnikov, ki bi s svojo veliko državniško reputacijo, mogli dati državnim poslom najboljše rešitve, ali je njihova beseda le redko prihajala do polne veljave. Stojadinović, ki bi lahko zastopal patrijarhalno srbsko radikalno stranko v njenih najboljših potezah, se je kaj kmalu izneveril tako stranki sami kakor tudi duhu njenih intencij. Njegovi pogosti obiski pri obeh osovinskih diktatorjih so mu vcepili v glavo usodno domišljijo, da je tudi njega poklicala božja Previdnost, da v Jugoslaviji ustanovi nekak jugofašizem. Zato pa je potreboval pomoči tako iz Berlina kakor Rima. V zunanji politiki je postavil tezo, da je Jugoslavija z vsemi državami na svetu v večnem prijateljstvu, zato so ji prava zaveznitva kar nepotrebna. Ta njegova fiksna ideja je šla tako daleč, da je popolnoma prezrl vse delo in naklepe sovražnikov, ki so se zbirali in čakali trenutka, da Jugoslavijo zadavijo. S tako svojo brezglavo in bedasto politiko je Milan Stojadinović razbil Malo antanto, ugonobil Balkanski pakt in oddaljil Jugoslavijo od Francije in Velike Britanije. Molče je postala Jugoslavija z "Anschlussom" mejaš Tretjega rajha. Usoda Češkoslovaške republike je bila s strani uradnih jugoslovanskih krogov skoroda ignorirana.

V notranjepolitičnih prilikah je prihajala čimdalje bolj do izraza hrvaško vprašanje, ki mu je diktatorski osebni režim Milana Stojadinovića dajal obilo hrane. Milan Stojadinović je to vprašanje zavestno preziral in to vse dotlej, dokler ga končno niso pognali iz vlade baš zaradi tega vprašanja.

Hitlerjeva prijateljstva

temu soditi. V zunanji politiki je Dragiša Cvetković v polnem obsegu prevzel dedščino Milana Stojadinovića in verno sledil njegovim uglašeni poti. Verjetno je, da ni mogel kreniti nazaj, ali tudi o tem bo spregovorila zgodovina ob svojem času. Za časa Stojadinovićevega vladanja se je Dragiša nazval fašistovski "nova red" in postal sam diktator. Ob koncu 1. 1940 in v začetku 1. 1941 je bila Jugoslavija tako daleč, da jo je vladala trojica

Gg. Dragiša Cvetković in Cincar-Marković na zagonetnih potovanjih po Nemčiji.

ljudi popolnoma absolutistično. Jugoslavija ni imela dejansko niti parlamenta, niti senata in niti - ministrskega sveta. Dragiša Cvetković in Cincar Marković sta se po nalogu kneza Pavla vozarila v Nemčijo in nazaj, sklepala obveznosti, dajala obljube ne da bi o vsem tem bil poučen katerikoli član kr. vlade. Ko sta se v sredi meseca februarja 1941 oba odgovorna činitelja za usodo Jugoslavije, vrnila iz Nemčije ni nihče razen njih vedel v Jugoslaviji, kaj se je v Nemčiji skuhalo.

VRATOLOMNI SKOK V TROJNI PAKT 25. MARCA

Nemško-laski pritisk je v tem času naraščal z vso silovitostjo. Nemški razbojniki, ki so do tedaj že pomandrali vso zahodno, severno in deloma tudi vzhodno Evropo, so potrebovali za svoj laski spomladanski udar na evropski jug - novega pomača. Pri tem niso izbirali sredstev. Vse to bo mogoče bodoči politični zgodovinar upošteval, ali neodpuščljiva pogreška takratnega jugoslovanskega triumvirata, knez Pavle - Dragiša Cvetković - Cincar, je da je trojica pozabila na 15 milijonov prebivalcev Jugoslavije in briskirala svoje lastne sodelavce v takratni jugoslovanski vladi.

Tako je Jugoslavija držala v znamenju "bliskovitosti" v žrelo trojnega pakta. Ves jugoslovanski narod, ki je po svojem zdravem instinktu že takoj ob pričetku sedanje svetovne vojne z vso točnostjo vedel, na kateri strani je njegovo mesto, je sprejel pogajanja svoje vlade z Germani z ogromnim nezadovoljstvom. O poteku teh pogajanj ni bil nihče obveščen. Le po kanalih so prihajale vesti, ki so vzbujale v posamezniku gnujs in odpor. Narodne množice so kljub temu prav do zadnjega upale, da so vse te vesti samo plod spretne nacistične propagande, ki je dobila pod patronanco obeh zadnjih diktatorjev skoroda popolno svobodo. Ko pa sta se Dragiša Cvetković in Cincar Marković odpravljala na Dunaj, da podpiseta sramotni pristop Jugoslavije k trojnemu paktu, je završalo po vsej državi. Na beograjskem kolodvoru se je 40 strojevožij uprlo, da vozijo vlak, s katerim sta imela oba odgovorna ministra odpotovati. Ko je bila 25. marca uradno objavljena vest, da je Jugoslavija s podpisom svojih zastopnikov pristopila na stran nasilja in zločinov, je izbruhnil po vsej državi vihar ogorčenja, ki ga nobena sila ni mogla več ustaviti. Ta strašni in sramotni podpis je izzval narodno revolucijo pred letom dni.

Ze v času ko so se vršila pogajanja v Nemčiji, so se ustvarjale skupine meščanov, pa tudi častnikov, ki so spontano in povsem neodvisno druga od druge pripravljale organizirani odpor proti obešanju Jugoslavije na os. Narod sam se je čutil ponižanega in osramočenega v svojih najsvetejših čustvih in to je šlo tako daleč, da so ljudje častnikom, ki so se pojavljali na ulicah očitali, kako je mogoče, da brezbrizno gledajo na dogodke, ki bodo državo ponižali in jo vrgli v propast.

Med civilnim prebivalstvom so se uporniki zbirali v Beogradu med najizrazitejšimi pripadniki četniške organizacije in Narodne odbrane. Tej skupini je stal na čelu četniški vojvoda Dule Dimitrijević. Tudi v častniškem zboru je bilo na delu več samostojnih skupin. Skupina generalov Mirkovića in Simovića se je zavedala, da je potrebno podvzeti najenergičnejšo akcijo in če je treba tudi zrušiti vladno (Nadaljevanje na 5. strani)

(Nadaljevanje s 4.strani)
do in odstraniti najvišje vladajoče osebnosti. V tem pogledu so se med seboj dogovarjali na eni strani gen.Mirković in Simović, na drugi strani pa major Knežević in podpolkovnik Matić. Enotna organizacija pa ni bila izvršena vse do zadnjih dni.

DRŽAVNI UDAR 27. MARCA

Ko je bil podpisan trojni pakt, je takoj pričela živa in načrtna akcija za "izbris" tega sramotnega podpisa. V organizaciji je bil glavni organizator general Mirković, ki se je naslanjal na letalstvo. Pomagal mu je major Knežević, ki je akcijo pripravljaval v kr. gardi in med beograjskimi posadkami. V pripravah za razvoj dogodkov 27. marca je bil udeležen samo najožji krog častnikov, medtem ko je bila večina obveščena šele v zadnjem trenutku, nekateri celo pičle pol ure pred izvršitvijo. O sami akciji je vedelo le zelo majhno število meščanov civilistov. Do zadnjega se ni vedelo niti za dan niti za uro državnega udara. Odločitev je padla 26.

General B. Mirković
glavni organizator
vojaške izvršitve
drž. udara 27. marca

marca okrog poldne s strani gen. Mirkovića, ki je c tem obvestil svoje najožje sodelavce. V teku 26.marca popoldne je priletela v Beograd eskadrila prvega letalskega polka. Letalske edinice v Beogradu so bile v najstrožji pripravljenosti. Major Knežević je s svojimi privrženci pripravljaval gardijski pešpolk in ostale edinice beograjske posadke, ki so imele sodelovati v akciji 27.marca. 26.marca zvečer se je zvedelo, da namerava knez Pavle odpotovati iz Beograda in obstojala je nevarnost, da ne vzame s seboj tudi mladega Kralja. Zaradi tega je nastalo kolebanje ali naj se udar izvrši v teku noči, ali naj se izvršitev odloži. Pozneje se je zvedelo, da je knez Pavle odpotoval sam, zato je ostala v veljavi prvotna odločitev. Izvršitev državnega udara je bila določena za drugo polnočno uro. Čete beograjske posadke so imele zasesti Ministerstvo vojske, glavni generalštab, dvor in vojašnice na Dedinju. Letalske edinice so imele nalogo, da zavzamejo Upravo grada z vsemi pripadajočimi okrožji, radijsko postajo v Beogradu, kratkovalovno postajo, radijske postaje na Batajnici, Rakovici in Makišu, železniški postaji v Zemunu in Beogradu, poštna urada v Zemunu in Beogradu, kakor tudi Direkcijo telegrafa in telefona. Pešadijski bataljon v Zemunu je imel zasesti zemunski most. Nekateri deli tega bataljona so pomagali letalskim edinicam, ki so zavzele Upravo grada in posamezna okrožja. Ko naj bi bilo vse to izvršeno je bilo določeno, da bodo pripeljali generala Simovića iz njegovega stanovanja v poslopje Glavnega generalštaba, kjer naj bi se postavila nova vlada.

V teku noči, med 2.30 in 3. uro, je častnik, ki je zavzel s svojim moštvom Upravo grada, dobil povelje, da aretirajo vse ministre. To je bilo izvršeno v teku 2 ur. Istočasno je prispel v poslopje Glavnega generalštaba general Simović in tja so bili poklicani tudi voditelji vseh glavnih strank v državi, od katerih so nekateri takoj pristali, da sestavijo narodno vlado na ta način, da se Kralj proglasi kot dolnoleten in da prevzame kraljevsko oblast.

MLADI KRALJ PREVZEMA KRALJEVSKO OBLAST

27.marca zjutraj je bil na radiju prečitana proglas Kralja, ki ga priobčujemo na prvi strani. Ta proglas je beograjska radijska postaja ponavljala vsako uro. Na ulicah je nastalo nepopisno navdušenje, ki je zajelo množice, ki so burno manifestirale novo smer jugoslovanskega državnega življenja. Tudi iz notranjosti so prihajale vesti o velikih manifestacijah. Zlasti veliko navdušenje je vladalo v Ljubljani in Mariboru. Med dvorsko okolico pa se je našlo nezadovoljno število ljudi, ki so prepričevali Kralja, da mu s strani 27.marčevcev preti nevarnost. Ta skupina je hotela tudi prepričati, da bi revolucionarji stopili v zvezo s Kraljem. Šele potem, ko je bil pred celotno gardijsko brigado aretiran general Kostić, takratni šef generalštaba in so pozaprlji tudi ostalo minijaturno število reakcionarjev, je bil Kralj svoboden in je mogel stopiti pred svoj narod.

Istočasno je prejel poveljnik IV. armade v Zagrebu povelje, da se mora knez Pavle vrniti v Beograd.

OJ, TRIGLAV MOJ DOM...

Zvečer je tudi knez Pavle došel na zemunsko postajo, kjer so mu letalski častniki sporočili, da je Kralj prevzel kraljevsko oblast. Pozneje mu je v Beogradu naznanil general Simović, da mora s svojo družino odpotovati iz Jugoslavije, kar se je zgodilo 28. marca. Pred svojim odhodom je knez Pavle podpisal izjavo, v kateri se odpoveduje funkciji prvega kraljevskega namestnika.

Spontane narodne manifestacije so trajale ves dan 27.marca. Te manifestacije so se polegile 28.marca, ko je nova vlada zaprosila narod, naj se v interesu notranjega in zunanjega miru pomiri in nadaljuje s svojim rednim delom.

Naslednjega dne 28.marca je Nj.Vel.Kralj prisegel na ustavo kraljevine Jugoslavije. Obred se je izvršil v kraljevski palači na Dedinju, prisostvovali so mu vsi člani kr.vlade.

V sredi dvorane je bila postavljena miza z evangelijem, razpelo in sveča. Pri mizi je stal Nj. Svetost patrijarh Gavriilo Dožić ob veliki asistenci visoke duhovščine. Nj.Vel.Kralj je nosil krog armijskega generala letalstva. Na njegovi desnici je stal predsednik vlade general Simović.

Potem, ko je Nj. Vel. Kralj prižgal svečo in so vladike odpeli prigodni ceremonijel, je Nj.Vel.Kralj izrekel prisego z naslednjimi besedami:

"JAZ PETER II STOPAJOČ NA PRESTOL KRALJEVINE JUGOSLAVIJE IN PREVZEMAJOČ KRALJEVSKO OBLAST, PRISEGAM PRI BOGU VSEMOGOČNEMU, DA BOM ČUVAL PRED VSEM EDINSTVO NARODA, NEODVISNOST IN CELOTO DRŽAVNEGA OZEMLJA; DA BOM VLADAL PO USTAVI IN ZAKONIH IN DA BOM IMEL V SVOJEM DELOVANJU VEDNO PRED OČMI BLAGINJO NARODA. NAJ MI V TEM POMAGA BOG VSEMOGOČNI! AMEN."

Zadnje besede so prisotni pozdravili z vzkliki "Živio Kralj Peter II!" Nato je Nj.Svetost patrijarh ogoril Kralja takole: "Po tem svetem in svečanem aktu Vašega Veličanstva, Vi prevzimate danes kraljevske in vladarske posle naše velike domovine. Naj Vas milost in vsemogočnost božja spremljata v vseh Vaših važnih poslih in naj bo Vaše vladanje dolgo in srečno za slavo Vaše vzvišene dinastije in za napredek vsega našega naroda. Naj Bog vsemogočni dodeli Vašemu vladanju srečno in dolgo življenje!" - Tako se je izvršil najvažnejši čin jugoslovanske narodne revolucije, ki bo po težkem in velikem trpljenju, pokazala svoje prave sadove že v bližnji bodočnosti.

General Simović

Zedinjena Slovenija pod okriljem Velike Jugoslavije

Germanške laži in laška pohotnost sta razkosali slov. ozemlje na mirovnik konferencah. Germanške ujede in laške hijene so si razdelile tudi še radnji ostanek naše svobode. Samo Zedinjena Slovenija pod okriljem Velike Jugoslavije more Slovincem zagotoviti njihovo rast v bodočnosti!

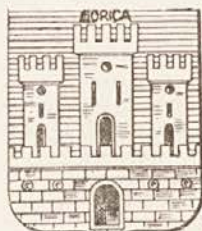

Lojze Serajnik je napisal l. 1939 malo brošurico "Slovensko ozemlje in nemška publicistika". V tem zelo pomembnem delu, ki tvori osnovo temu članku, je Lojze Serajnik, ki se je skrnil pod psevdonim, z vso točnostjo - na podlagi nemških publikacij - s prstom pokazal na prusjaške pohlepe po naši zemlji. Mladi koroški Slovinci je v tej zbirki nemških laži in iz njih izvira-jočih konstrukcij s polno objektivnostjo in s stvarnimi znanstvenimi utemeljitvami ovrgetel vsa nemška prizadevanja, da bi svojemu pohlepu po tuji zemlji dali pečat neke, četudi samo prividne upravičenosti.

Mirovne konference so po prvi svetovni vojni - o tem smo že večkrat spregovorili v našem listu - z izredno blagohotnostjo in naravnost neinteligentno lahkomišelnostjo obravnavale poraženega sovražnika, avstro-madžarsko monarhijo in z nezaslišanimi krivicami plačevale moralno pokvarjenega zaveznika - Italijo. Nemcem, ki so stoletja gradili svojo narodno bit na tatvinah, ropih in nasilju, so zavezniki gladko nasedli, ko so jim dunajski priliznjenci, včerajšnji zavezniki rajhovskega Viljema in prvi povzročitelji svetovnega požara l. 1914., dokazovali, da je slovensko ozemlje po svoji zemljepisni legi tako, da ga ni mogoče povezati v zaključno celoto. Tako so Nemci z diplomatsko igro in uspešnim prišepetavanjem laških pokvarjencev, ki jim je bila strnjena Jugoslavija trn v peti, mesto pravične kazni za strahotna trpljenja in uničevanja v prvi svetovni vojni, prejele od zaveznikov še lepo nagrado.

Po končanem ljudskem glasovanju na Koroškem, ki je bilo rezultat nemško-laških goljufij, so Nemci ošabno dvigali butice in zahtevali v najraznovrstnejših publikacijah, da se jim na isti osnovi navrže tudi še trikotnik slovenske Štajerske. Bolj ko kdajkoli je danes potrebno, da z vsem povdarkom in odločnostjo odgovorimo na vprašanje, ali je mogoče organizirati celotno slovensko ozemlje v organsko, homogeno enoto kot sestavni del Velike Jugoslavije. Pred to vprašanje bomo postavljeni mogoče že v najbližji bodočnosti in če nanj ne bomo znali postaviti pravega in prepričevalnega odgovora, potem najbrže ne bo več tako kmalu za nas popravna izpita. Z vsako uro se bližamo dnevu, ko bo slovensko vprašanje zopet predmet mirovnik pogajanj. Za to priliko moramo biti temeljito pripravljene, zlasti tisti, ki so izven domovine v stikih z odločujočimi činitelji na strani svobode in enakopravnosti.

Raznolikost slovenske zemlje

Slovenska zemlja je raznolika. Le pogledno si jo! Vsega nam je narava stavila na razpolago: visoke alpske predele, kraške planote, predele gričevnatega sveta, majhen del jadranske obale in košček panonske nižine. Poleg tega imamo obširne gozdnote predele s pomembnimi gorskimi venci. Kljub vsemu je Slovenija prehodna zemlja in v nji je le malo predelov, kjer se prometu stavljajo znatnejše ovire.

Slovensko ozemlje je raznoliko tudi, če ga opazujemo s stališča velikih evropskih geografskih enot. Tu se stikajo velike evropske prirodne enote: Alpe, Panonska kotlina, Dinarski sestav in Sredozemlje. Rekli smo že enkrat, da se na našem ozemlju stikajo vse štiri evropske narodnostne skupine.

Do razkosanja in delitve Slovenije so sovražniki trmasto povdarjali različne zemljepisne usmerjenosti posameznih slovenskih pokrajin. V sredini smo se naslanjali na južne bratske narode, v Primorju smo gravitirali bolj proti jugozahodu, zlasti še po izvršeni laški tatvini slovenskega Primorja. Na Koroškem so se naši rojaki, po ponemčenju obsežnega sever-

nega dela, usmerili proti severu. Ravno ta raznolika usmerjenost, je glavni krivec raztrganosti slovenskega naroda in glavno orožje njegovih sovražnikov.

Razkosanost in raznolikost slovenskega ozemlja je bila v zgodovini v resnici usodna za ves slovenski rod, zlasti pa za severni koroški del.

Slovenci pa si moramo trdno ohraniti v spominu, da je najvažnejša poteza slovenske zemlje dejstvo, da vodi preko nje na vsej dolgi poti od doline Rhona do Bospora najprikladnejša, najkrajša in najlažja pot iz Sredozemskega predela. "Jadranska vrata" pri Postojni so osnovna prometna žila vse slovenske zemlje. Tu leži srčni utrip obtoka Dunaj-Ljubljana-Trst.

Mednarodna vloga slovenskega ozemlja

Podrobnejša raziskovanja mednarodne vloge slovenskega ozemlja so dognala, da vodijo preko njega predvsem tri smeri gospodarskega in političnega pritiska: pritisk iz nemške Srednje Evrope k Sredozemlju (Dunaj-Trst), zveza Budimpešta - Jadran in smer Pariz-Simplon-Italija-Ljubljana-Beograd-Carigrad. Vse te geopolitične silnice se križajo na našem ozemlju na črti od Trsta do Zidnega mostu in tvorijo gospodarsko prometno križišče, ki v Evropi skoraj nima primere.

To preprosto dejstvo pomeni ODLOČILNO BESEDO V VSEH SPORIH O TEM, ALI SE DA SLOVENSKO OZEMLJE ORGANIZIRATI KOT HARMONIČNA ENOTA V SKLADU Z NARODNOSTNIMI OSNOVAMI, IN SICER ODLOČILNO BESEDO, KI POPOLNOMA POTRDI SLOVENSKA STREMLJENJA PO "ZEDINJENI SLOVENIJI" IN ZAVRNE VSE, KI SO JO RAZKOSALI L. 1918 IN ZAČASNO RAZDELILI L. 1941.

Edina naravna ureditev slovenskega prometnega vozla, ki bi upoštevala vse geopolitične silnice in mednarodne težnje, ki se križajo na našem ozemlju, je organiziranje vsega slovenskega narodnostnega ozemlja v eno samo enoto. V njo spada prav vse slovensko ozemlje. NJEN KLJUČ JE V TRŽAŠKEM ZALIVU IN V GOSPODARSKO-PROMETNI VLOGI NAŠE ZEMLJE. Glede meja na zahodu je izredno poučen pogled Napoleona, ki je pridelil slovenski Iliriji vse ozemlje do Soče in potem takem računal s slovenskim prehodom na Jadran kot z gospodarsko najnostjo in resničnostjo. Sam Morocutti pravi: "TRST, ZA ITALIJO LUKSUSNO PRISTANIŠČE, POMENI ZA JUGOSLAVIJO ŽIVLJENSKO POTREBO. Tu ni oškodovana samo Jugoslavija, marveč VSE EVROPSKO, ZLASTI SREDNJEVROPSKO GOSPODARSTVO... Velika in TRAJNO NEVZDRŽNA GOSPODARSKOPOLITIČNA IN NARODNA KRIVICA JE ODSSTOPITEV GORIŠKE IN ISTRE ITALIJI." Tako piše pomemčeni Lah, ki mu Slovenija in Jugoslavija nista bila nikdar pri srcu. Vprašanje Trsta kot pomorsko-gospodarskega činitelja Srednje Evrope je treba rešiti samo na način, ki ga označuje gornji Morocuttijev stavek. Velika krivica, ki bi imela lahko usodne posledice bi bila, če bi merodajni činitelji na bodoči mirovni konferenci zopet podlegli bodisi laški ali pa germanski sugestiji. Ena in druga sta utemeljeni na laži, katere temelj je zanikanje obstoja slovenskega strnjenege narodnostnega in prometno-gospodarskega ozemlja.

Naš trikot Maribor-Beljak-Trst

Toda ne le Primorje, v to prometno-geografsko enoto spada tudi slovenska koroška z Beljakom in Celovcem, ki imata oba za temeljno gospodarsko podlago prometne ugodnosti proti Jadranu. Vsa najvažnejša železniška križišča, ki so v zvezi s prometom na velike razdalje in s prometno-geografsko vlogo slovenskega ozemlja (Beljak, Področica, Celovec) leže v južnem, slovenskem delu Koroške ali pa vsaj tik ob njem, in so vsa od tega dela dežele gospodarsko odvisna.

Ogrodje slovenskega prometnega vozla tvori torej prometni trikotnik Maribor-Beljak-Trst, utrjen z več prečnimi prometnimi zvezami, deloma železniškimi in deloma cestnimi, in zvezan z vsemi evropskimi gospodarskimi in zemljepisnimi enotami, ki so zbrane okoli (Nadaljevanje na 7. strani)

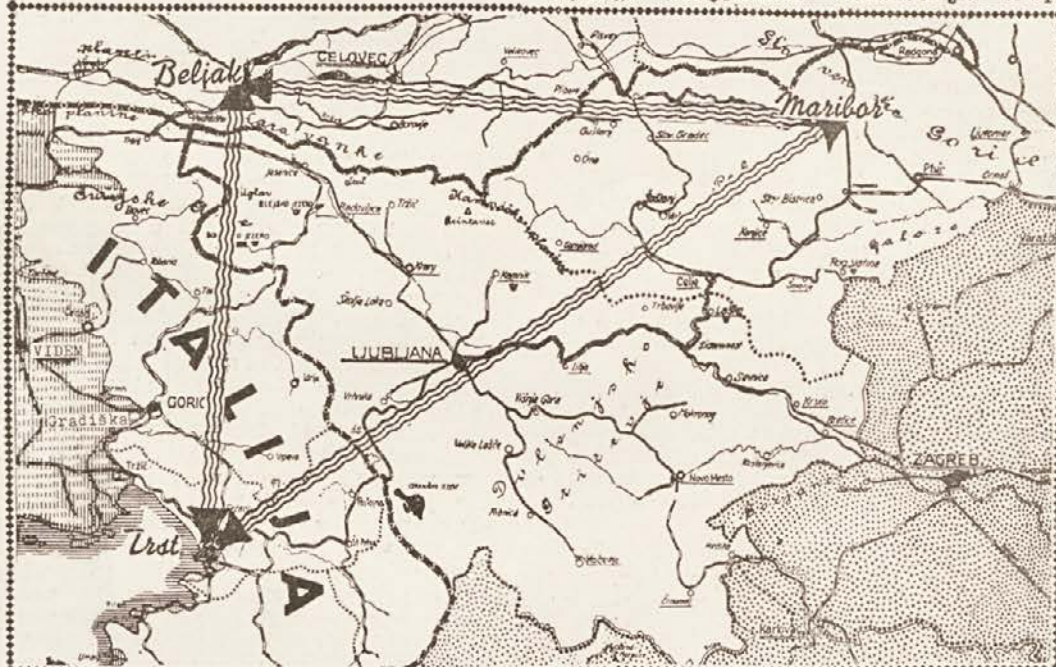
(Nadaljevanje s 6. strani)
 rog Slovenije. Natančno opredelitev meja mora določiti narodnostna in kulturna pripadnost in podrobna zemljepisna struktura pokrajine v konkretnih slučajih. Meja slovenske prometnozemeljske enote teče v Primorju pač po jasni zemljepisni in narodnostni meji, na Koroškem pa od Šmohorja preko Ziljskih Alp, Dobrača, severno od Beljaka na Osojske Ture, od tod preko Šenturske in Šentlenske gore na Djekše in od tod mimo Pustriške doline pod Sv. Pavlom na Dravo.

Germanška "Srednja Evropa"

Težišče slovenskega prometnega trikota Trst-Beljak-Maribor je v Trstu, t.j. v prehodni vlogi slovenskega ozemlja za promet iz Srednje Evrope k Sredozemskemu morju. To vlogo in važnost slovenskega ozemlja so dobro doumeli Nemci, in sicer že mnogo pred Slovenci. Temeljna misel in zasluga narodnega socializma je "misl edinstvi in celotnosti vsega nemškega naroda kot podlage njegovega družabnega in državnega preporoda" (Volk und Reich 1935). Pri določevanju nemškega prostora so bili Nemci - dokler so še rožljali samo s peresom in jezikom - sila širokogrudni. Najprej so na podlagi potvornjenih statističnih podatkov in znanstveno zelo dvomljivih konstrukcij čim bolj širili "sklenjeno nemško narodnostno ozemlje". Kjer to ni zadostovalo so iznašli "nemški kulturni prostor", tam pa, kjer germanški požrešnosti tudi to ni bilo dovolj, so postavljali "nemški življenski prostor". Pod tega so potem spravili vse, kar je dražilo njihovo nenasitno pohlepnost.

Germanške apetite v Srednji Evropi so utemeljevali z Naumannovo in Jäckhovo teorijo o Srednji Evropi, ki je nastala v letih 1915/16 in ki ima za podlago izrazito velikonemško misel. Na medvojni doživetje, ki je popolnoma enako sedanjemu, so navezali Germani svoj politični načrt; "Nemški vojak je doživel, večjo" Nemčijo. Nemški vojak, ki je doslej stal samo v ožini svoje države, je spoznal sedaj v boju od fronte do fronte, da je ta Nemčija veliko večja, kakor nemška država... V poteku front, kakor se nam kažejo v svojem največjem obsegu, je več kakor le slika strateškega premikanja. Fronte na zapadu, jugu, vzhodu so sklenile vso zemljo, v kateri so živeli Nemci, v dotlej še ne doživljeno višjo enoto. Na zapadu je zajela nemška fronta tako sporni flamski življenski prostor, je ostro omejila močno po Germanih vplivani francoski sever in je tekla dalje v Lotaringiji in Alzaciji skoraj natančno po meji med germanškim in romanskim narodom. Ob južni fronti so ležali nemški jezikovni otoki južno od Alp še v območju avstrijske fronte, enako nemške vasi onstran karnskega grebena in stara furlanska marka (to so bonboni za laškega zaveznika!!) Na vzhodu je potekala fronta po zmagi nad ruskimi armadami in polomu carske države v širokem loku od Finskega zaliva do Črnega morja in je dosegala s skrajnimi položaji v Baltskih državah, v Voliniji, v Ukrajini in v Besarabiji vprav še najoddaljenejšo nemške raztresene naselbine... Nemški vojak pa, bodisi da je bil v rajhovski ali avstro-ogrski vojski, je doživel v tem boju prostor te večje Nemčije... Vse ozko, državno mišljenje je postalo nebitveno pred tem novim močnim doživetjem nemškega prostora, za katerega se je boril v smrtni nevarnosti v strelskem jarku. Danes odraža le še rob nemških vojaških pokopališč meje tega prostora. Njegova slika pa živi dalje v nemškem narodu." (Die Schule im Volk 1937/38).

Tako so germanški požeruhi sanjarili vso povojno dobo in danes obnovili te sanje z resnico samo zaradi naivnosti in nesolidarnosti evropskih narodov, čeravno so jih Nemci jasno opozarjali na roparske pohlepe svojih banditskih stremljenj. Ali glede grobov jih že danes lahko potolažimo. Teh pruskih grobov bo toliko kolikor je Prusjakov prestopilo germanške meje, pa tudi doma jih bo za vsako potrebo več ko dovolj.

"Od redovne hiše v Narwi do nemških naselbin na Krimu, do meja evropske Turčije, v vsem območju avstro-ogrške monarhije, je izdelana ona jasno vidna vzhodna kulturna meja Evrope, ki sovpada z vzhodno mejo nemškega kulturnega vpliva". (Um Volksboden und Grenze).

Zanimivo je, da so vsi nemški "znanstveniki" šteli vse slovensko ozemlje med "ozemlja z najmočnejšim nemškim kulturnim vplivom", deloma pa celo med "sklenjeno nemško narodno ozemlje".

Prusjaki so trgali Slovenijo po načrtu

Nemci so pobrali ves štajerski del naše domovine in celo znaten del Dolenjske. Tu so svoje pohlepe uveljavili čisto po načrtu prusjaških "znanstvenikov - roparjev". Zaradi lepšega so si meje samo še nekoliko "zaokrožili". Druga zahteva, ki jo navaja Serajnik je radovljiški ekraj, ki so ga Prusjaki razširili vse do Ljubljane. "Adriaticus" piše: "Danes samo lahko ugotovimo, da 78 milijonov ljudi na osrednjem nemškem ozemlju loči od Jadrana samo slovenski narodič, ki šteje z Nemcem prijaznimi "vindišarji" v spodnji Štajerski

in Koroški vsega samo tretjino glav, kakor Berlin prebivalcev... "Naravne meje (nemške) v Alpah so po Penckovem dokazovanju v soteskah tik nad južno ravnino: ... v jadranskih vratih pri Trstu (Postojna!!), v kolikor ni še boljše naravna meja morje, ki omejuje pokrajino... Nasilnega slov eniziranja ne smemo precejnjevati... Lenekoliko dotoka iz osrednje Nemčije, bi položaj temeljito spremenilo... (Tadotok je sedaj precej močan, dotoka pa verjetno ne bo, ker bo "dotok" pognojil ob svojem času slovensko zemljo!!!)... Na ta način torej dobimo črto Brežice na Savi, Zidani most, Trbovlje, Grintovec, Radovljica, Bohinjski predor".

Glede Kanalske doline, ki so jo Nemci tudi postavili v svoj načrt so za enkrat ropanje ustavili, čeravno smatrajo Apenine kot skrajno južno mejo velikega rajha. Bog zna, ali si je rimski pobratim vse te načrte ogledal, predno se je na življenje in smrt zvezal s krvnikom lastnega naroda.

Sklep

Tu smo bežno navedli nekaj glavnih dokaznih ugotovitev, s katerimi je Serajnik ovrgel germanške pohlepe po naši zemlji tudi iz čisto prometno-gospodarskih vidikov. Energična zavrnitev v pogledu narodnostnih načel ne bo težka, saj pobijajo germanški apetit sami nemški statistiki. Tudi zgodovinsko pravno dokazovanje nam ne bo delalo težkoč. Sami prusjaški zgodovinarji so morali priznati, da so nam njihovi rojaki pokradli v teku stoletij sedemdesetin slovenske zemlje.

Iz Serajnikovih dokazov samih se nam izlušči tale sklep:

1. Rešitev slovenskega problema je mogoča tako s slovenskega kakor tudi srednjeevropskega stališča. (Nadaljevanje na 8. strani)

(Nadaljevanje s 7.strani)

Nujna pa je tudi s stališča mednarodne pravičnosti in morale in to samo na ta način, da se VSE SLOVENSKO OZEMLJE ZDRUŽI V ENO SAMO ENOTO POD OKRILJEM VELIKE JUGOSLAVIJE.

2. Germani so vdrlji na slovensko ozemlje, našli so tu kompaktno zavedno slovensko ljudstvo, ki so ga z najogabnejšimi barbarskimi metodami iztrebljenja deloma pomorili, deloma pozaprli, deloma razpršili na vse vetrove Evrope samo zato, da bi tej sveti slovenski zemlji dali potvorjeno germansko lice.

Proroško pravi Serajnik dalje: Rešitev, ki si jo Slovenci želimo, seveda ne bo prišla sama od sebe. Morda bo treba pretrpeti nov "veliki petek", kot smo ga morali med svetovno vojno za svoje osvobojenje. - Da, veliki petek preživlja ves slovenski narod. Mučijo in trpinčijo ga, tržejo njegove žive dele, razmetali so ga po vsej Evropi in vendar je tu, združen z vero v svojo boljše bodočnost. To boljše bodočnost mu zagotoviti, je dolžnost vseh Jugoslovancev in zaveznikov. Slovenski narod, danes do popolnosti združen v odporu proti skupnim sovražnikom, ima vso pravico biti jutri ves združen tudi v svobodi in prispevanju pri rasti in graditvi novega in boljšega reda v prerojeni Evropi. Naš narod je že doslej doprinesel maksimum žrtev za skupno zavezniško stvar, zato bodo morale biti jutri vse njegove pravične zahtevke izpolnjene.

SEDEMINDVAJSETI MAREC JE PODOBA NAŠE PRETEKLOSTI inž. Manfred Paštovič (Nadaljevanje z 2. strani)

niso besedičenja, to so življenske činjenice, ki s svojimi eruptivnimi silami pobijajo vse mediokrite in slabiče, ki bi hoteli v naših težkih časih izrabljati našo nacionalno katastrofo za borbo proti Jugoslaviji.

Tega ne smemo pozabiti! Posebno tega ne bi smeli pozabiti mi, ki smo zaradi usodnih okolščin daleč od svoje izmrcvarjene domovine.

Stoletni sovražniki našega naroda so udarili s strašno silo na nas, da nas uničijo. Iz istega naroda in iz istokrvnih bratov bi hoteli ustvariti ogorčene medsebojne protivnike. Ustvarili so Paveliča in Nedića, da pod krinko reševanja srbstva in hrvaštva izkopljejo še večji prepad in še večje sovraštvo.

Ali se jim bo to posrečilo?

Trenotno bodo mogoče dosegli nekaj uspehov. Mogoče se bodo dvignili nekateri posamezni slabiči, ki

Motiv iz Južne Srbije

niso dorasli niti svoji zgodovini niti današnjim težkim časom, in bodo, ob zanikanju Jugoslavije in postavljanju neke Hrvatske oziroma Srbije ali Slovenije, mogoče tudi Črne gore, videli nasičenje nekih svojih prividnih idealov.

Ali gorje nam, če bi ti omejenici in če bi te duhovne mizerije prišle ob končni bitki do odločujoče besede!

Vse te razne prekončne veličine, ti razni Nedići in Paveliči lahko v naši razkosani Jugoslaviji in v tujini, marsikaj blebetajo, kajti narodna volja je danes zadržana s pomočjo vešal in svinčenk nemške in laške soldateske.

Ali 27.marca je narod izpovedal svojo besedo! Vspel se je na Kalvarijo zaradi silnejše, večje in svobodne Jugoslavije. Ta bo prišla in ta dan ni več daleč.

Izpod dom. latnika

GOVOR PREDSEDNIKA JUGOSLOVANSKEGA ODBORA IZ ITALIJE SRBSKIM BRATOM

Predsednik Jug. Odbora iz Italije dr. Ivan M. Čok je v zadnjih dneh govoril srbskim bratom v zasužnje-ni domovini. Med drugim je dr. Čok dejal: Kot Slovenec sem se večkrat preko londonskega radija obračal bratom Slovincem, danes pa govorim bratom Srbom, prijateljem in znan-cem, s katerimi sem živel in sode-loval. Prihodnjč bom govoril bratom Hrvatom. - Zadnjih osem mese-cev pred vojno sem živel v notra-njosti Srbije prisilno v Mataruški Banji v senci Žiškega samostana. Prosil sem boga za osvobojenje svo-jih bratov iz Julijske Krajine, ki sem jih zastopal v svobodni Jugo-slaviji. Ko sem bil v Arandjelovcu sem se večkrat napotil v božji hram na Oplencu in takrat sem spoznal ponos in veličino srbske duše kakor tudi bistrost šumadijskega kmeta. - Tudi sedaj, dragi bratje Srbi, ste vi poleg stotisočev srbskih beguncev sprejeli tudi nekoliko desetinj tisočev slovenskih izgnancev. S to svojo plemenito potezo ste pokazali svojo veličino, ki bo zapisana z zlatimi črkami v zgodovini Ju-goslavije in kakršne nimajo drugi, starejši narodi. - Dragi bratje Srbi! Mi Slovenci ne bomo nikdar pozabili te vaše plemenitosti in jaz vam kot eden izmed prvih izrekam svojo globoko zahvalo. - Dejal bi vam rad tudi kot popolnoma svoboden in neodvisen človek, kako gledam na našo skupno bodočnost. SKUPNOST JUŽ-NIH SLOVANCEV JE NAŠ KATEGORIČNI IMPERATIV! JUGOSLA-VIJA BO OBNOVLJENA! JUGOSLAVIJO NJENI SOVRAŽNIKI NE BODO UNIČILI, PAČ PA BO ONA UNIČILA NJIH! NE SMEMO POZABITI NA GLOBOKE SOCIJALNE IN GOSPODARSKE REFOR-ME, KI JIH BO TREBA IZVAJATI V DUHU NOVEGA ČASA. - Pri vsem tem obstojati dve zapreki, ki sta zelo tež-ki. Pri tem ne mislim na "neodvisno Hrvaško", njo sta ustvarila Hitler in Mussolini in z uničenjem njiju, bo propadla tudi sama. Globlje rane je zapustil po-kolj Srbov, izvršen s premislekom in načrtno, duhov-no pripravljen v Rimu in Berlinu preko Paveliča in njegovih banditov kot izvršilnih organov. Vsi ti zločini morajo biti kaznovani po zaslugi. Ali bi ne bilo v tradiciji viteškega srbskega naroda, da kaznuje poleg krivcev tudi tiste, ki niso ničesar zakrivali. - Draža Mihailović in njegovi borci pišejo krvavi račun, ki bo vnovčen. Srečen sem in ponosen, da je mnogo Slovencev, ki se borijo z Dražem Mihai-lovičem in zato imam eno željo in naročilo za Dražo in njegove junake: Štedite svoje sile za glavno bor-bo osvobojenja celotne Jugoslavije, ko boste odigra-li odločujočo vlogo. - Živeli junaki! Zdravo! (Priob-čujemo sliko našega predsednika v družbi g.soprog.)

RAVNATELJ G. GABROVŠEK NA LONDONSKEM RADIJU Na lon-donskem radiju je govoril bivši poslanec in ravnatelj Zadržne Zveze g.Gabrovšek o močnem valu narodne za-vednosti, ki je zajela vse Slovence tako v domovin-kakor tudi izven njenih meja. Zverinska germanska na-silja, ki jih naš narod preživlja v domovini so v svoji strašni tragiki strnila Slovence v močno voljo po zopetni skorajšnji osvoboditvi. G.Gabrovšek je med drugim omenil tudi našo "Bazovico", o kateri je de-jal, da zbira na Srednjem in Bližnjem vzhodu Slovence in jih utrjuje v veri za boljše in sijajnejšo bodoč-nost. Nadalje je povedal, da so ameriški Slovenci prav posebno delavni in da so odpadle vsaj začasno med njimi vse strankarske in svetovnonazorne razlike. A-meriški Slovenci so sklicali za prvo polovico meseca februarja kongres, na katerem naj bi utrdili program bodočega dela. Ta kongres se zaradi dogodkov v Tihem oceanu ni mogel pravočasno vršiti, pač pa se bodo na-ši Slovenci sestali v teku tega meseca. Nadalje je g. Gabrovšek povedal, da je bil ameriški slovenski pisa-telj Louis Adamič pred kratkim na kosilu pri ameriš-kemu predsedniku in njegovi soprogi in da ga je ob tej priliki informiral o vseh nadlogah in težnjah slovenskega naroda.

DIVIZIJA DUCA D'AOSTA, KI JE ODŠLA NA RUSKO FRONTO KOT OKLOPNA EDINICA, JE DOZIVELA STRAHOVIT PORAZ Komandant eksp.zbora gen.Messe je v nekem poročilu, ki so ga Rusi zaplenili javil, da so Rusi pobili in de-loma ujeli več ko polovico moštva. 63. legija črnih srajc je bila skoro popolnoma uničena.

DOGODKI IN OSEBNOSTI, KI SO USTVARJALE JUGOSLAVIJO

NAJPOMEMBNEJŠI DOGODKI V NAŠI ZGODOVINI S POSEBNIM OZIROM NA SLOVENCE

ŠKOF J. JURAJ STROSSMAYER - VELIKI KLIČAR JUGOSL. MISLI

Jugoslovanska misel je z usodno zapovedjo našla pri vsakem izmed treh jugoslovanskih skupin svoje velike oblikovalce in duhovne apostole. Kakor pri vsaki ideji, ki je samo prikrita gmota v podzavesti določene skupnosti, in samo čaka na svojega klicarja, tako je tudi jugoslovanska misel našla med Hrvati svojega apostola škofa Josipa Juraja Strossmayerja, ki je obenem njen glavni utemeljitelj. Njen mojster v Srbiji je bil Sima Marković, na Slovenskem pa dr. Janez Evangelist Krek.

Rodil se je Josip Juraj Strossmayer 4. febr. 1815 v Osijeku. Po materi, zavedni narodni ženi je podedoval izredno zanimanje za knjigo in narodno pesem. V Budimpešti, kjer je napravil doktorat iz filozofije, se je seznanil s češkimi pesnikom Kollarjem in navzel njegovih idej o slovanski skupnosti.

L. 1847 je bil imenovan za dvornega kaplana na Dunaju in tam preživel viharno leto 1848. Dunajsko življenje ga ni v ničemer odtujilo od svoje domovine kakor se je to pogostokrat dogajalo drugim Jugoslovanom.

Februarska revolucija v Parizu l. 1848 je imela svoj odmev predvsem v Avstriji. Marčna revolucija je pometla z Metternichom in tudi Hrvatje so zahtevali svoje. Za bana je bil postavljen Jelačić in Strossmayer ga je z Dunaja sproti obveščal o poteku dunajskih dogodkov. "Narodnim Novinam" v Zagrebu je takrat poslal članek, kjer pravi: Glavna naloga Jugoslovancev je združiti, složiti in zediniti se. V slogi in edinstvu v troedini kraljevini vidi vsak pravi rodoljub nado boljše bodočnosti. Vsak, ki količkaj natančneje presoja naše odnose, ve, da nam vsa naša samostojnost malo ali nič ne more pomagati, ako se nam ne posreči, da postanemo eno politično telo.

Ob koncu l. 1851 je pričela v Avstriji doba najhujšega absolutizma, vsako svobodno dihanje je zamrlo. Šele avstrijski poraz pri Solferinu je prisilil cesarja, da je l. 1860 sklical na Dunaj "pomnoženi državni svet", v katerem sta bila od Jugoslovancev zastopana dva Hrvata, Vranicani in Strossmayer. Uspeh je bil delitev države v dve polovici Avstro-Ogrsko.

Škof Strossmayer je svojo jugoslovansko misijo nadaljeval. Od l. 1860 do hrvaško-ogrsko nagodbe l. 1868 je bil Strossmayer na višku svoje politične delavnosti. Da so uvedli na Hrvaškem v šole in urade narodni jezik, da se je istega leta osnovala na Dunaju za Hrvaško in Slavonijo posebna pisarna "dvorski dikas-

terij", vse to je njegovo delo. Skozi polnih 8 let je bil pravi politični voditelj Hrvatov.

Med svojim narodom ni našel vedno dovolj razumevanja; ozkosrčnost, zagrizenost in dedščina avstro-madžarskega duha so načeli v dnu srca zakrito jugoslovansko potezo. Zato je ustanovil v Zagrebu politični dnevnik "Pozor", ki je zbral okoli sebe vse odličnejše narodne može (Kukuljevića, dr. Fr. Račkoga, Ivana Perkovca i. dr.) in bil dolgo časa glasnik narodnih želja in potreb. "Pozor" je bil glasilo "narodne stranke", ki so jo tvorili v glavnem pristaši nekdanje ilirske stranke. Poleg Račkoga je bil Strossmayer vođa in glavna duša narodne stranke, v kateri se je organizirala vsa hrvaška inteligenca. Smer stranke je bila popolnoma jugoslovanska. Slovenci, Hrvatje, Srbi in Bolgari naj stopnjema po prosvetnem zbliženju u stvarjajo pogoje za jugoslovansko narodno in politično zedinjenje. Bila je to doba ko je celo Hrvaško sabor za narodni jezik uzakonil naziv "jugoslovanski jezik", ko je Strossmayer ustanovil v Zagrebu "JUGOSLOVANSKO AKADEMIJO", v kateri se zbirajo danes odpovedniki hrvaškega naroda in izdajalci jugoslovanske misli.

Zavist in naravnost bolesto samoljubje nekaterih pregorelih hrvaških izobražencev, v glavnem pa strahotno omejen lokalni patriotizem, je "narodnostranko" in njene jugoslovanske propovednike izrinil od hrvaškega političnega življenja.

Tudi ustanovitev zagrebške univerze je v poglavitnem škofovo delo. Z darom 50000 goldinarjev je postavil njen prvi vogel. "Slov. Matica" je ob ustanovitvi daroval 1000 goldinarjev, znaten znesek pa celo goriški "Citalnici".

Na vatikanskem cerkvenem zboru 8. dec. 1869 je bil voditelj opozicije, ki je kritizirala zlasti okolščino, da so kardinali po večini Lahji.

Josip Juraj Strossmayer je umrl 8. apr. 1905. Naš goriški slavček mu je ob 50 letnici škofovanja zapel

"A ...saj zvezde ne gasno
A saj zvezde ne mrjo
Vekovit
Njih je svit.
Tudi Ti pred nami hodil,
Svetil bodeš nam neugasno
Slave rod boš varno vodil
V bodočnost jasno!"

SRBIIJA - PIJEMONT JUGOSLAVIJE

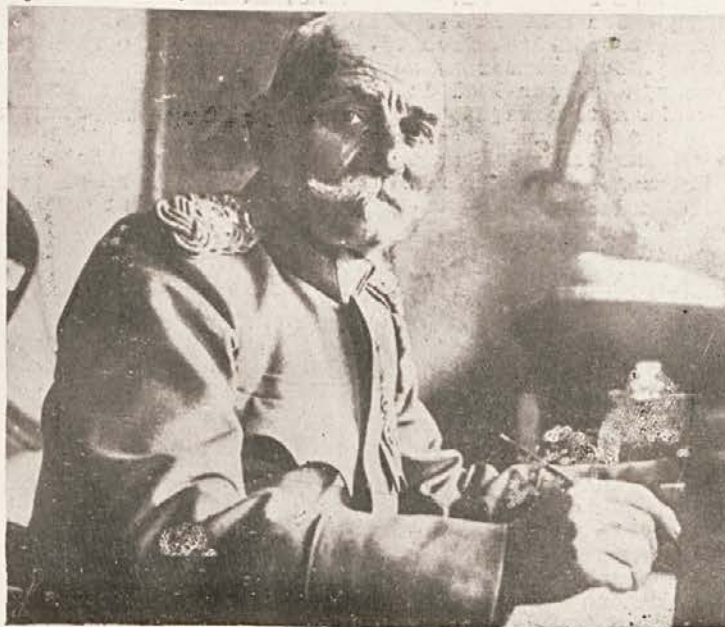

VODZ KARADORDE

Dogodki, ki so se odigrali v noči med 10. in 11. junijem l. 1903 in ki so v nekaterih potezah podobni dogodkom pred letom dni, so postavili za srbski del bodoče jugoslovanske skupnosti temeljni kamen. - V tej noči je srbski narod s silo odstranil svojega takratnega razuzdanega kralja Aleksandra Obrenovića in Drago Mašinovo, na prestol pa je postavil naslednika velikega Karadžordža kralja Petra I. Karadžordževića. - Peter, sin kneza Aleksandra Karadžordževića je bil rojen l. 1844. v Beogradu. Šolal se je v Ženevi. Pozneje je odšel v Pariz in postal francoski oficir. Že v zgodnji mladosti je bil poln ognja za svobodo saj je o njej napisal tudi tole: "Svoboda odpira narodu oči, da spozna svoje napake in jih odpravi, svoboda mu nudi priliko, da spozna svoje vrline, jih razvija in uporabi v to, da si okrepi svojo moč, dvigne duševno in telesno blagostanje in da v zvezi z drugimi narodi približa vse človeštvo k cilju, ki mu ga je namenil Bog..."

Ko je pričlenjal l. 1875. boj za osvobojenje Balkana, je vnuk Karadžordža kot Peter Mrkonjić posegel v boj. V začetku l. 1883. je prišel na Cetinje in se tu poročil z najstarejšo hčerko kneza Nikole. L. 1890 mu je umrla soproga, odšel je v Ženevo in se predvsem posvetil vzgoji svojih otrok Jelene, Jurija in poznejšega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Tu je živel dokler ga ni - skoro 60 letnega poklical narod na prestol. Ko se je vozil skozi Dunaj so ga tamkaj viharno pozdravili jugoslovanski visokošolci kot - jugoslovanskega kralja.

Po zasedbi prestola s kraljem Petrom I. je Srbija hitro napredovala na vseh poljih. Pri tem jo je ovirala samo Avstro-Ogrsko, ki je l. 1906 prepovedala vsak uvoz iz Srbije. Z Obrenovići je izginil iz Srbije tudi avstrijski vpliv in Srbija je grozila postati močan jez avstrijskemu in nemškemu prodiranju na vzhod.

ANEKSIJSKA KRIZA

KRALJ ALEKSANDER I.
ZEDINITELJ

Avstrija je v novem srbskem vladarju gledala svojega velikega nasprotnika, zato pa so avstrijski Jugoslovani zaslutili v njem bodočega svojega vladarja. V tej dobi so poglone prve močnejše korenine jugoslovanske misli, ki je dobivala polagoma že določene konture. 7. okt. 1908. je Avstro-Ogrska proglasila aneksijo Bosne in Hercegovine. Aneksija je močno razburila Srbijo in ljudstvo je od vlade zahtevalo odločnega nastopa. Govorilo se je tudi o vojni. Srbija je zahtevala za odškodnino Novi Pazar, ki bi ji omogočil zvezo s Črno goro in morjem. Srbijo in Črno goro

so podpirale Rusija, Francija in Anglija. 26. februarja 1909. leta so Turki prodali Bosno in Hercegovino Avstriji za 60 milijonov kron. Sedaj se je Avstrija čutila varno in bila pripravljena za vselej streti Srbijo, kar so vedno odločnejše zahtevali avstrijski generali. V Srbiji so ustanovili "Narodno odbrano" in zbirali prostovoljce. Srbija je bila strašno ponižana ali stisnila je pesti in zobe.

OBE BALKANSKI VOJNI

Carinska vojna in aneksijska kriza sta tudi zadnjemu srbskemu kmetu dokazali, da mora Srbija na morje, če si hoče zagotoviti državno neodvisnost. V vsej Srbiji so se pričeli z vso naglico oboroževati. 13. marca 1912 je bila med Bolgarijo in Srbijo podpisana zvezna pogodba, v kateri so imenovali Ruse kot razsodnike v morebitnem medsebojnem sporu.

Dogodki v Turčiji, zlasti upori Arnautov, ki jih je podpirala Avstrija, so grozili Srbijo odrezati z južne strani. Napetosti so se večale in vojna je postala neizogibna. 29. maja je bila podpisana bolgarsko-grška zvezna pogodba, zaveznikom pa so se pridružili tudi še Črnogorci. Strnjeni zavezniki so od Turkov zahtevali, da zboljšajo položaj svojih krščanskih podložnikov, Turki pa so odgovorili 29. septembra 1912 s splošno mobilizacijo. 8. okt. je Črna gora napovedala Turčiji vojno in 10 dni nato so tudi ostali zavezniki stopili v boj.

Srbija je spravila pod orožje 400.000 mož, ki jim je razdelila v tri armade. Prva srbska armada je pri Kumanovem 23. in 24. oktobra turško silo popolnoma uničila. 26. oktobra je prestolonaslednik Aleksander vkorakal v Skoplje. Tudi na vseh drugih bojiščih so Srbi bliskovito napredovali. 22. oktobra so zasedli Prištino, 3. nov. Prilep, 19. nov. pa Bitolj. S tem je bila vojna za Srbe v glavnem končana. 21. nov. je srbski oddelek zasedel Lješe in Sv. Ivan Medovski, 28. nov. pa so Srbi zavzeli Tirano. Dne 29. nov. je srbska konjenica zavzela Drač. Turki so bili tenpeni tudi na drugih bojiščih. Premirje s Turčijo je bilo sklenjeno 3. dec., vendar pa se je vojna z nova pričela februarja meseca 1. 1913. Z odločilno pomočjo srbske težke artiljerije je 26. marca padel Odrin. 30. maja 1913 je bil v Londonu podpisan mir.

Medtem pa so nastali spori med Srbi in Bolgari. Bolgari se pogodbe niso držali. Mesto, da bi poslali na Vardarsko bojišče 100.000 mož, so jih še 50.000 vzeli od Srbov za obleganje Soluna. V Srbiji so zaresitev spora poklicali za razsodnika ruskega carja. Še pred njegovo razsodbo pa so Bolgari v noči med 29. in 30. junijem nenadoma napadli Srbe in Grke. Že 7. julija so Srbi Bolgare premagali.

Srbija je zmagovita prišla iz obeh vojen. Povečala se je za 39.000 kv. km. Končno je bilo po 500 letih maščevano Kosovo in zadnji Srb rešen turškega jarma. Srbija si je pridobila častno mesto med evropskimi državami, zlasti pa je zrastel njen ugled pri avstro-ogrskih Jugoslovanih. Z ogromnim navdušenjem so spremljali njene boje, sluteč, da se na balkanskih bojiščih odločuje jugoslovanska bodočnost. Tega so se zavedali tudi naši sovražniki Nemci in Madjari, in Avstrija je nameravala prav resno z napadom na Srbijo. Velike naloge in veliki časi pa so v Srbiji našli majhne ljudi. Strankarski boji so vzplamteli z vso silo. V tem času se je ustanovila v Srbiji takozvana

"Črna roka" s krilatico "zedinjenje ali smrt". Namen društva je bil zedinjenje vseh Srbov.

Strankarske strasti so ponovno zaživele in Srbija je preživljala v najbolj kritičnih trenotkih najhujše notranje politične pretresljaje.

TRPLJENJE IN VSTAJENJE

Na višku volilnega boja so 28. junija počili usodni strelji v Sarajevu, katerim so bliskovito sledili dogodki, ki so nam še v svežem spominu. 23. julija 1914 je Avstro-Ogrska obdolžila Srbijo kot povzročiteljico atentata z ultimatumom, čigar zahteve so ogražale njeno državno neodvisnost. Srbija je pomirljivo odgovorila ali Avstrija je 28. julija napovedala vojno. Rusi so prihтели na pomoč in 31. julija razglasili mobilizacijo, za kar jim je Nemčija naslednjega dne napovedala vojno. S tem se je pričela prva svetovna vojna.

Ves narod v Srbiji je zagrabil za orožje, da kljub izčrpanosti in pomanjkanju tehničnih sredstev brani svojo zemljo. V bitki na Ceru 17. do 20. avgusta je bil prvi avstrijski napad zmagovito odbit. V novembru je sledil drugi mnogo hujši, ki je prisilil Srbe k umku zaradi ogromne sovražnikove premoči in pomanjkanja streliva. Velik del severozahodne Srbije z Beogradom je bil v rokah sovražnika. Vojaki so obupavali. V tem težkem trenutku je prišel v strelske jarke sam stari kralj Peter in dejal vojakom tole: "JAZ ODVEZUJEM OD PRISEGE VSAKOGAR, KI HOČE DOMOV - BOG MU ODPUSTI! POJDI TE DOMOV! DAM VAM BESEDO, DA SE NIKOMER ZARADI TEGA NE BO SKRIVIL LAS. ALI JAZ, VAŠ STARI KRALJ, Ostanem s svojima sinovoma tu, da umrjem..."

Nihče ni odšel. Vojska je dobila zopet zaupanje, uvrstili so 1400 mladih dijakov, dobili so strelivo in 3. dec. je začel splošen napad. Tu se je odigrala znamenita bitka na Suvoboru, ki se je končala 6. dec. 15. dec. ni bilo več sovražnika na srbskih tleh razen 42.000 avstrijskih ujetnikov.

Za tem je na bojišču zavladal mir. Pojavil pa se je nov sovražnik - pegasti legar, ki je pomoril skoro četrto milijona ljudi. Jedva se je dežela nekoliko opomogla pa je 6. okt. začela nova avstrijska ofenziva z ogromno pomočjo Nemcev in z zahrbtnim napadom Bolgarov istočasno. Zgodilo se je nekaj podobnega kakor v nesrečnem mesecu aprilu lanskega leta. Srbska vojska se je morala pred tremi mnogo močnejšimi sovražniki umikati k jugozahodu. Nastopila je svoji križev pot skozi zasnežene albanske gore k Skadru in Draču. 1. dec. je prispela v Skader srbska vlada in z njo bolehní starček kralj Peter. Čakala pa jih je še nova šiba božja. Najnovejši zaveznik - laški špekulant je izmozgan in izstradan srbskim četam prepovedal pot k Valoni in ko je prišel tja kralj Peter, je moral mesto zapustiti v 24 urah. Že tokrat so Lahí dokazali, da so brezmejní ciniki in smrtni sovražniki vsega jugoslovanskega rodu. Iznemogle srbske množice so umirale v nezdravih albanskih nižinah vse do 17. dec., ko je prispel prvi transport živeža iz Francije. Francoska vlada se je zavzela za srbske begunce in francoske ladje so prepeljale v teku februarja 1916 iz Valone okrog 150.000 mož na otok Krf. Vzrok albanskega trpljenja je bila nenadna kapitulacija Črne gore. 10. jan. 1916 so Avstrijci sumljivo hitro zavzeli nedostopni Lovčen. Na kar jim je kralj Nikola prepustil svojo deželo, sam pa odšel na Francosko.

Voditelji srbskega naroda pa kljub strašnemu trpljenju niso obupali. Dosegli so od zaveznikov, da so srbsko vojsko, čim si je opomogla, nanovo opremili in jo poslali na solunsko fronto. Koncem maja 1916 so srbske čete ponovno stopile v boj za osvoboditev domovine. 18. sept. 1916 so zavzele Kajmakčalan in vnovič stopile na lastno zemljo, 19. nov. je bil osvoboden Bitolj.

Polagoma se je bližalo 1. 1918, prva svetovna vojna je polzela h koncu. Prestolonaslednik regent Aleksander je pri zaveznikih izposloval, da so solunsko fronto pojačili in na tem bojišču pričeli z ofenzivo. Na drugem mestu bomo spregovorili tudi o prihodu na to bojišče prve jugoslovanske divizije. Tu je jugoslovanska ideja dobila svoj ognjeni krst.

V jutranjih urah 14. sept. 1918. je začel splošen napad. V nekaj dneh je bila solunska fronta prebita in Srbi so s svojimi zavezniki prodirali naprej v domovino. Bolgari so se podali. Avstrijci in Nemci pa so bežali proti severu ter rušili za seboj vse prometne naprave. Ali zmagovalcev niso zadržali. 12. okt. so srbske čete zavzele Niš, 1. nov. pa so vkorakale v Beograd.

PROSTOVOLJCI PRVE SVETOVNE VOJNE

Ko je 1. 1914. izbruhnila prva svetovna morija in je zmagovita srbska armada dosegla prve uspehe

SKUPINA SLOV. ČASTNIKOV
NA KAJMAKČALANU

in je zmagovita srbska armada dosegla prve uspehe nad avstrijskim sovražnikom so se pričele kazati prve konture ostvarjenja jugoslovanske misli. Prvo njeno delo je bilo v takratni dobi zbiranje borcev pod enotno vojno zastavo. Bilo je potrebno mnogo borbe proti nezaupanju, ki ga je bilo med odločilnimi činitelji na tej in oni strani Dognave več kot dovolj. Že takoj v začetku so številni jugoslovanski vojni prostovoljci kot posamezniki vstopali v četniške edinice. Od Slovencev sta prva padla na polju slave Viktor Deisinger in Avgust Jenko. V Nišu se je ustanovil odbor jugoslovanska omladine in Slovenca N. Zupanić in Vl. Fabjančič sta dosegla, da je srbska narodna skupščina proglasila za vojni cilj: zedinjenje vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev. Še močnejše pa se je za to misel zavzel jugoslovanski odbor, ki se je medtem ustanovil v Ženevi in Londonu. Njegova zasluga je, da so bila vsa središča vojne politike antante poučena o jugoslovanski ideji in pridobljena za prostovoljsko akcijo na bojiščih. Klic Jugoslovanskega odbora je našel prav poseben odmev v taboriščih jugoslovanskih ujetnikov v Rusiji. Srbsko poslanstvo v Petrogradu je prejemale na tisoče prošenj za sprejem v prostovoljske vojaške enote, vendar pravega razumevanja v Srbiji ni bilo vse dotlej, dokler ni sam car Nikolaj stvar pospešil. Šele v mesecu juniju 1. 1915. je dospel v Srbijo prvi transport prostovoljcev. Med njimi je bilo ducat Slovencev.

Avstro-nemško-bolgarskim silam je končno uspelo v jeseni 1. 1915 zavzeti Srbijo. Srbska diplomacija in vrhovno poveljstvo sta pravočasno trkala za pomoč pri velesilah. Na žalost tudi takrat ni imela antanta velikih rezerv, zato je misel Jugoslovanskega odbora glede formiranja prostovoljcev iz vrst vojnih ujetnikov slovanskih narodnosti, ki jih je bilo samo v Srbiji takrat okrog 60.000, prodrla tudi v vrste srbske vlade, ki je bila dotlej nasprotna vsaki taki misli. Nabiranje prostovoljcev v Srbiji pa je bilo zaradi dogodkov, ki so se razvijali z mrzlično naglico ustavljeno in so vsega zbrali komaj nekaj sto mož.

DEL ČETE SLOVENCEV - PROSTOVOLJCEV NA BOJIŠČU

Po končanem tragičnem umiku preko Albanije se je pričela v Odesi formirati I. srbska dobrovoljačka divizija. Zaradi nerazumevanja tudi to delo ni potekalo brez neprijetnosti. Po ruski revoluciji so prostovoljske enote prišle na solunsko fronto in šele leta 1918. je srbska vlada uradno priznala "jugoslovansko prostovoljsko divizijo."

Po vstopu Italije v vojno in po rimskem kongresu zatiranih narodnosti je Jugoslovanski odbor odprl svojo pisarno v Rimu. Že takoj v začetku so pričele prihajati prošnje iz italijanskih ujetniških taborišč za vstop med prostovoljce. Samo v Italiji je bi-

lo priglajencev preko 50.000. Italijanska vlada se je z vso trmoglavostjo upirala prostovoljskemu gibanju in je le izjemoma dovoljevala odhod na solunsko fronto prostovoljcem pravoslavne vere. Zaradi tega je veliko število Slovencev navedlo v prošnjah napačne podatke in so se na ta način vtihotapili v Solun.

Po kobariškem porazu pa se je laška trma precej zmeščala. Da dvignejo duha v lastni vojski so pričeli nabirati prostovoljce, toda Jugoslovanski odbor je zahteval, da je potrebno poprej zagotoviti politične zahteve Jugoslovancev. Kategorično je tudi zahteval, da se prostovoljci zaprisežejo srbskemu kralju in da bo poveljstvo prostovoljskih edinic popolnoma samostojno. Rimska vlada je vprašanje strahovito zavlačevala. Lahi so se upravičeno bali, da bodo jugoslovanske prostovoljske divizije lahko resno ogrožale njihovo pohotnost po slovenskem in hrvaškem ozemlju. Dr. Pivko, mariborski profesor, ki je kot avstrijski častnik prešel preko strelske črte v Italijo, je pričel z organizacijo prostovoljcev in nabral en bataljon. Jugoslovanski odbor je s predsednikom Trumbićem na čelu nabral veliko število prostovoljcev, ker je končno uspelo, da se je rimska vlada udala upravičeni zahtevi Jugoslovanskega odbora. V jeseni 1. 1918 so vsi prostovoljci bili prepeljani v Solun.

V. DEISINGER
OKT. 1914

Ce bi se pravočasno izpeljala prostovoljska organizacija, če bi ne bilo nezaupanja in naravnost neverjetne ozkosrčnosti in če ne bi nesrečni prestiž in še bolj nesrečne kompetence vsega dela ne ovirale, bi nabrali po objektivnih sodbah okrog 200.000 mož. To število prostovoljcev bi verjetno popravilo londonski pakt in državna meja med Jugoslavijo in Italijo bi najbrže potekala ob Soči. Jugoslovanski prostovoljci iz prve svetovne vojne so se proslavili zlasti v bojih v Dobruđi in na Kajmakčalanu. Številni grobovi pričajo o njihovem junaštvu in požrtvovalnosti. Jugoslovanski prostovoljci so s svojimi žrtvami in s svojo veliko domovinsko ljubeznijo podprli diplomatske napore Jugoslovanskega odbora in srbske vlade.

DR. J. RAVNIK
prostovoljec
v Solunu

Italijanska vlada je s svoje strani nabirala prostovoljce v ujetniških taboriščih laške narodnosti. Pri tem sicer ni imela posebne sreče, ali je zato onemu malemu številu laških prostovoljcev zlasti iz Istre in Dalmacije podarila po vojni najvišja mesta v državni službi in jih proglasila za največje narodne junake. To dejstvo se pač zelo slabo ujema z današnjim umevanjem fašistovskih mogočnikov v pogledu prostovoljcev iz ozemlja, ki si ga je laška lakomnost nemoralno prisvojila 1. 1918. Ali Lahi ne bi bili Lah! če ne bi ob vsaki priložnosti kazali svetu svoje dvoilične morale, ki je vidna odlika njihove rase.

JUGOSLOVANSKI ODBOR IN KRFSKA DEKLARACIJA

Ob začetku vojne je zbežalo iz Avstrije več jugoslovanskih politikov, ki so se v začetku maja 1915 konstituirali v Londonu kot JUGOSLOVANSKI ODBOR. Na čelu Jugoslovanskega odbora je stal dr. A. Trumbić, ki je zbral nekaj zelo odličnih hrvaških politikov zlasti iz območja Dalmacije, kjer je jugoslovanska misel dobila največji razmah v vseh južnih pokrajinah. V odboru je bilo tudi več Slovencev, izrazitih Jugoslovancev. Odbor ni našel v Ženevi in Londonu ob začetku pravega razumevanja pri zaveznikih in se je boril z največjimi težkočami. Premagal pa jih je vse

Glavna njegova naloga je bila pobijati zloglasni londonski pakt in prepričati antanto, da je potrebno razbiti Avstrijo in na njenih ruševinah zgraditi novo jugoslovansko državo. Srbska vlada je jugoslovansko vprašanje obravnavala pod lupo Velike Srbije, zato je po strani gledala na delo Jugoslovanskega odbora. Polagoma pa so se najhujše ostrine ublažile, posebno potem, ko je hrvaški član Jugoslovanskega odbora predlagal vodilnemu srbskemu državniku Pašiću, naj bi se ustanovila posebna hrvaška država, ako Srbija še ni zrela za zgodovinsko nalogo in se noče preurediti v jugoslovanskem smislu.

Zaradi poloma Rusije je Pašić končno sprevidel, da bi bili nujno potrebni razgovori glede bodočega jugoslovanskega državnega sožitja, zato je povabil zastopnike Jugoslovanskega odbora na Krf. Slovence je zastopal Dr. Bog. Vošnjak. Hrvatje in Slovenci so bili mnenja, da bi se ustava nove države morala formulirati tako, da bi tudi najmanjši del v novi državi (Slovenci) ne mogel biti nikoli preglasovan.

MAJSKA IN LJUBLJANSKA DEKLARACIJA

Dr. Jan. Ev. Krek

Delo Jugoslovanskega odbora in junaški napor naših prostovoljcev izven ožje domovine so izzvali tudi v njej sami čedalje silnejši razmah jugoslovanske misli, ki se je rodila v Strossmayerjevi dobi na Hrvaškem in se je že davno pred izbruhom sovražnosti vkoreninila na vsem področju jugoslovanskih dežel. Ta ideja je v sami domovini krepko zaživela, kljub strahotnemu terorju avstro-madžarskih političnih oblasti. Posebno Slovenija je bila središče germanske nasilnosti. Že takrat so Germani sanjarili o načrtih samonemške Srednje Evrope, saj so razglasili prvo svetovno vojno za odločilni boj med slovanstvom in germanstvom. Slovenci so se zavedali, kaj jih čaka.

V polzavesti so občutili vse gorje in v temni viziji so gledali dogodke, ki so se v lanskem aprilu tudi odigrali na slovenski zemlji.

Slovensko dijaštvo, ki se je oplajalo z jugoslovansko mislijo, se je zbiralo v Preporodovskih organizacijah in apostolsko širilo novo idejo med narod. Sadovi tega dela so se pokazali že ob samem izbruhu vojne. - Slovenska domovina se je po prvih mesecih vojne spremenila v eno samo sodno dvorano. Konfinacijska taborišča so se množila in polnila s slovenskimi ljudmi. Čim večje so bile nemške zmage, tem hujša je bila strahovlada doma. V prvih 14 mesecih vojne so zaradi veleizdaje in drugih političnih prestopkov obesili ali ustrelili v Sloveniji 469, na Hrvaškem 513 oseb. Med temi ni bilo niti enega Nemca ali Madjara. Na tisoče in tisoče prepričanih Jugoslovancev so požrle avstrijske ječe. Z razvojem vojnih dogodkov, ki so čedalje bolj očitno dokazovali, da bo končna zmaga na strani antante, je jugoslovanska ideja zajela že ves slovenski svet. L. 1917 so postajale zadrege osrednjih sil čedalje večje. Avstrijski državni zbor je bil po triletnem "odmoru" sklican na zasedanje. Vsi poslanci so se združili v enoten Jugoslovanski klub. Na predlog dr. Janeza Evangelista Kreka so vzajemno s Čehi in Rusini sklenili ponoviti v zbornici svoje državne zahteve. Klubov predsednik dr. Anton Korošec je zato na prvi seji, dne 30. maja 1917

20. julija 1917 je bila sprejeta in objavljena "Krf. deklaracija", ki je pomenila kompromisno rešitev med zahtevkami srbske vlade in Jugoslovanskega odbora.

(Naša slika na prejšnji strani kaže zastopnike Kralj. Srbije in Jug. odbora, ki so podpisali Krf. pakt. V sprednji vrsti od leve na desno sede: dr. Vasiljević, dr. Hinković, dr. Trumbić, Pašić, A. Stanojević, Protić, Lj. Davidović, Stojčević; pa: dr. Vošnjak, dr. Trinajstić, dr. Potočnjak, Ninčić, Marinković, Gjurišić in M. Rašković).

"Majska deklaracija", o kateri bomo spregovorili v naslednjem delu, je vsebovala politični program, ki je budil tlačene k samozavesti in je po zaslugi dr. Janeza Kreka in njegovih sodelavcev iz obeh političnih taborov Slovenije, razgibala ves ostali jugov soglasno zahtevo po lastni državnosti. "Krf. deklaracija" pa je že čisto določen sporazum o temeljnih vprašanjih notranje in zunanje politike ustvarjajoče se skupne države.

podal izjavo, ki povdarja zahtevo, da se na temelju narodnostnega načela in hrvaškega državnega prava, združijo vsa ozemlja monarhije, koder bivajo Slovenci, Hrvatje in Srbi, v samostojno državno telo, ki bo di prosto vsakega narodnega gospodstva tujcev in osnovano na demokratični podlagi. V obeh političnih taborih Slovenije so stali na čelu obtega narodnega gibanja najodličnejši voditelji obeh strank. Poleg dr. J. Kreka in dr. Korošca so se ramo ob ramo borili napredni voditelji dr. Gregor Žerjav, Ivan Hribar in drugi v kolikor niso sedeli v internacijskih taboriščih in avstrijskih zaporih.

Majska deklaracija se sklicuje na narodno in (po želji dalmatinskih pravašev) na zgodovinsko hrvaško državno pravo.

Po sklicanju parlamenta sta cesar in njegov ministerski predsednik Seidler vabila Jugoslovane, da bi vstopili v vlado. To se ni posrečilo, pač pa je bil poklican v vlado dr. Ivan Žolger, prvi in zadnji slovenski minister v pokojni Avstriji.

Majska deklaracija pa ni bila prva javna izjava Slovencev po zedinjenju z ostalimi bratskimi narodi na jugu Evrope. Že l. 1909., ob času takozvane aneksijske krize se je tudi jugoslovanska socijalno-demokratska stranka na svojem jesenskem zborovanju v Ljubljani l. 1909 bavila z narodnostnim vprašanjem. V takimenovani tivolski resoluciji je v smislu načel avstrijskih socijalistov zahtevala, naj bi se Avstro-Ogrska spremenila tako, da se "na enotnem gospodarskem ozemlju zajamči vsakemu narodu ne glede na zgodovinske meje enotnost, samostojnost in samouprava v vseh narodno-kulturnih vprašanjih". Glede Jugoslovancev v monarhiji "smatrajo za končni smoter svojega narodno-političnega stremljenja popolno narodno združitev vseh južnih Slovanov ne glede na različnost imena, vere, pisave in dialektov ali jezikov. Sedanji štirje jugoslovanski narodi so le osnova, ki se bo iz nje ustvaril enoten narod." V svojem zadnjem delu je šla ta resolucija gotovo predaleč in so jo zato mnogo obsojali. Že Ivan Cankar je menil, da se brez vzroka spravljajo v zvezo jezikovna vprašanja s političnimi.

Pomena in važnosti majske deklaracije se Nemci niso takoj zavedeli. Šele ko je gibanje zajelo ves narod, je začela zlasti na Koroškem posvetna in višja duhovska oblast z vsilo dušiti deklaracijski pokret. Splošno narodno gibanje je bilo živahno zlasti na Primorskem ko so se begunci vračali na svoje domove in imeli dovolj prilike seznaniti se v nemški tujini kakšno je prusjaško pleme. Dr. Janez Ev. Krek pa je posebno vneval hrvaški jug, si pri tem pokvaril zdravje in za posledicami umrl 8. oktobra 1917. - V prvi polovici l. 1918 se je deklaracijsko gibanje še bolj razmah-

V ČASU KO JE TRPLJENJE
NAŠEGA V STOLETNEM ROBITVU
IZMUČENEGA NARODA PRIKIPLO
DO ROBA ŽIVLJENJA IN SMRTI KO SE
JE SLEHERNA, V HREPENENJU PO
SVOBODI ZAKLJICANA BESEDA ZASLE-
DOMALA IN MAŠČEVALA Z JEČO IN
VILICAMI JE SLOVENSKEGA NARODA
ZAVEDAJOČ SE SVOJE SVETE PRAVICE
DO SVOBODNEGA ŽIVLJENJA IN V
SOGLASJU S SVOJIMI BRATI PO KRVI
IN JE ZIKU, IZPOLNJUJOČ VERO IN
BESEDE SVOJIH PEŠNIKOV-PROROKOV
IN POTRDIJOČ DEJANJA SVOJIH MUČENIKOV,
PO SVOJIH ZASTOPNIŠKIH, ZDRUŽENIH
V JUGOSLOVANSKEM KLUBU
DNE TRIDESETEGA MAJA
TISOČDEVETSTOSEDEMASTEGA LETA
V AVSTRIJSKEM DRŽAVNEM ZBORU
SAMOZAVESTNO IZPOVEDAL DA ZAHTEVA
NA TEMELJU NARODNEGA NAČELA
UJEDINJENJE VSEH POKRAJIN, V KATERIH
ŽIVE SLOVENCJI, HRVATI IN SRBI, V ENO
SAMOŠTOJNO, OD VSKEGA GA GOSPODSTVA
TUJIH NARODOV SVOBODNO IN NA
DEMOKRATSKI PODLAGI OSNOVANO
DRŽAVNO TELO.
V SPOMIN TEGA DNEVA IN V OPOMIN,
DA NA RAVNINAH GOSPE SVETE IN OB
BREGOVIH SOČE IN ADRIJE SE ŽIVE
NAŠI BRATJE, JE OB DESETI OBLETNICI
IZDALA TO PISMO
JUGOSLOVENSKA MATICA.

nilo. Številni so bili shodi v vseh večjih krajih Slovenije. 25. marca pa je slovensko narodno ženstvo

dr. Anton Korošec
predsednik
"Jugoslov. kluba"

dr. Otokar Rybář
slov. tržaški eden najzaslužnejših
politik

Ivan Hribar
slov. politikov

izročilo dr. Korošču v Ljubljani nad 200.000 podpisov žena in deklet za majsko deklaracijo. Tem množstvenim podpisom slovenskih žena pravimo tudi "Ljubljanska deklaracija".

14 WILSONOVH TOČK ZDRUŽUJE JUGOSLOVANE

Woodrow Wilson

Ameriški predsednik Wilson je 8. januarja 1918 objavil v 14 točkah svoj mirovni načrt, kjer pravi v deveti točki, naj bi se italijanske meje prilagodile narodnostnim mejam, v deseti pa zahteva samo-upravni položaj avstro-ogrskih narodov. Wilson je 12. februarja ponovno povdaril pravice malih narodov do samoodločbe. Vse to je opogumilo slovenske in hrvaške politike, da so se meseca marca 1918 sestali v Zagrebu, da bi z enotnim nastopom zahtevali po načelih samoodločbe - neodvisno državo

Slovencev, Hrvatov in Srbov neglede na habsburško dinastijo. Na žalost se hrvaško-srbska koalicija ni prebudila, pač pa je šele meseca oktobra 1918, ko je bil polom že pred vrati, pričela s pogajanjem glede svojega vstopa v Narodno veče.

O veliki noči 1. 1918 je avstrijski zunanji minister Czernin klical Nemce in Madjare v boj zoper "slovanske izdajalce". Izjavil je, da bo morebiti ustanovljena jugoslovanska država, da pa ne bo na noben način obsegala slovenskega ozemlja, ki leži na potu do Adrije in ki je v tesni zvezi z nemškim jezikovnim ozemljem. Zaradi tega neumnega blebetanja je v znak protesta odstopil dr. Žolger kot minister.

Po vzgledu Čehov so si tudi Slovenci in Hrvatje ustanovili v Ljubljani 16. avgusta 1918 Narodni svet kot najvišjo politično organizacijo Slovencev in istrskih Hrvatov. Zaradi nerazumljivega stališča hrvaško-srbske koalicije ni bilo mogoče misliti na ustanovitev Narodnega sveta za vse Jugoslovane. Šele koncem septembra 1918 je bilo v Zagrebu ustanovljeno Narodno veče kot vrhovno politično predstavništvo vseh avstro-ogrskih Jugoslovanov.

SVOBODA IN NEODVISNOST VSEH JUGOSLOVANOV

Po polomu Bolgarije, ki je 26. septembra moledovala za mir, je tudi Avstrija 4. oktobra zaprosila Wilsona za mirovno posredovanje. Dr. Anton Korošec kot predsednik Narodnega veča je 1. oktobra v avstrijskem parlamentu izjavil, da avstrijska vlada ni pooblaščenca, da bi govorila v imenu zatiranih narodov. Avstrijski cesar je 16. oktobra z manifestom priznal zvezno državo, kar pa je Narodno veče 19. oktobra odločno odklonilo in povdarilo svojo voljo za zedinjenje vsega naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov v eno samo edinstveno in suvereno državo. En dan pred tem razglasilo je Wilson odgovoril Avstriji, da glede Jugoslovanov ne priznava avtonomije, na kar je Avstrija sprejela Wilsonovo naziranje glede Čehov in Jugoslovanov 28. oktobra.

Že naslednjega dne 29. oktobra so se tudi Slovenci odrekli stari Avstriji ter razglasili svojo svobodo in neodvisnost. 31. oktobra je bila ustanovljena Narodna vlada za Slovenijo, ki ji je predsedoval Josip Pogačnik.

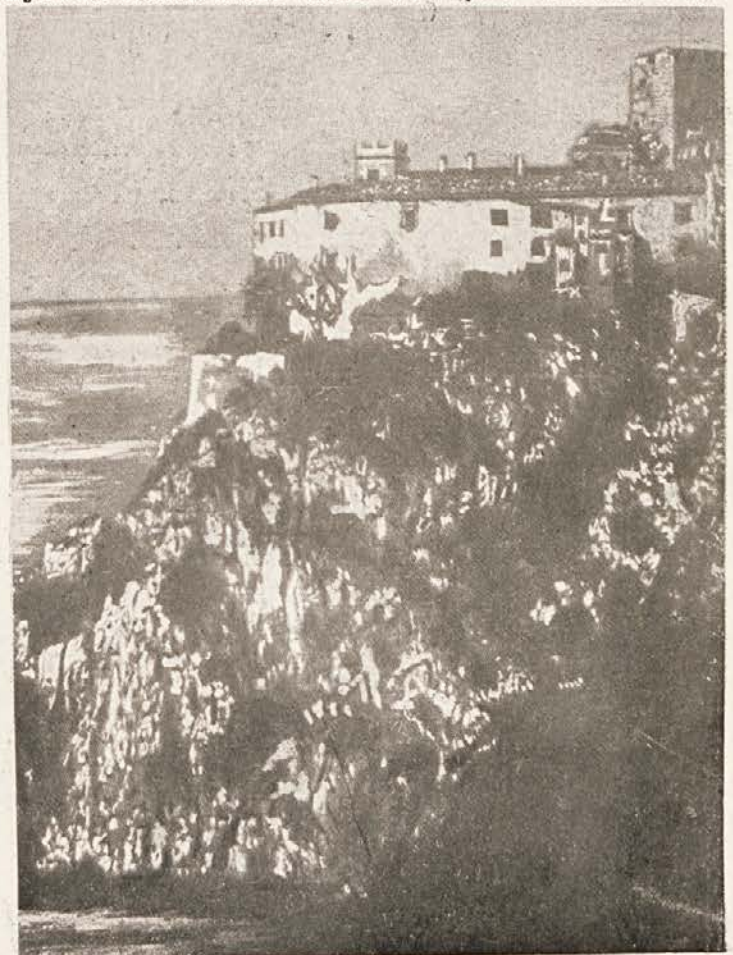
Narodno veče je 31. oktobra obvestilo zavezniške vlade, da se je ustanovila država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki hoče stopiti v skupno državo s Srbijo in Črno goro. Takrat je tudi sporočila, da je bivša avstro-ogrška vojna mornarica v oblasti Narodnega veča. 8. novembra je srbska vlada priznala Narodno veče v

Zagrebu za zakonito vlado Slovencev, Hrvatov in Srbov. Obenem so se vršila pogajanja za združitev Srbije in Črne gore. Osrednji odbor Narodnega veča v Zagrebu je 24. novembra izvolil odbor 28 članov (3 Slovenci), ki je imel urediti državne posle.

1. dec. 1918 ob 8 zvečer je takratni prestolonaslednik in regent Aleksander sprejel delegate in podpredsednik je prebral sklep, da se država Slovencev, Hrvatov in Srbov združuje s Srbijo in Črno goro v enotno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev pod vlado dinastije Karadžordževićev. Dne 20. dec. je bila imenovana nova državna koncentracijska vlada s predsednikom Stojanom Protićem in podpredsednikom dr. Antonom Koroščem. Regent Aleksander je 6. jan. 1919 izdal manifest, v katerem je sporočil zedinjenje narodne države. S tem državnim aktom je bila pravno utemeljena nova država. Slovenci smo postali prvič v zgodovini državni narod.

BORBA ZA MEJE — LAŠKO NEMŠKE SLEPARIJE

Že v prvi svetovni vojni se je Italija izkazala kot prostaški, nemoralen in pokvarjen špekulant. V vojno je stopila šele potem, ko je od zaveznikov izsilila 26. aprila 1915 tajni londonski pakt, ki v 4. členu, priznava Italiji meje po grebenu Alp z južno Tirolsko, Goriško, Istro, Trstom in tistim delom notranjske Kranjske, ki ga deli razvodje med Črnim in Jadranskim morjem. Podlo nemoralnost londonskega pakta je sprevidel sam Wilson, kateremu so določbe tega pakta skrbno prikrivali in jih zato tudi pozneje ni hotel priznati. Ko se je Lahom, po kobariškem porazu ponižal greben in so zavezniki uvideli, da jim je laška pomoč bolj v nadlego kakor pa v korist, so se pričeli Lahih hliniti Jugoslovanom, da bi na ta način pridobili na svojo stran avstrijske Jugoslovane in tako oslabilo udarno moč avstrijskih armad. Na kongresu v Rimu meseca aprila 1918. je bil med Lahih in Jugoslovani sklenjen nekak sporazum, po katerem naj bi se medsebojni spori glede ozemlja, reševali na podlagi narodnosti in samoodločbe. Rečeno je bilo tudi, da bodo narodnim manjšinam zajamčene vse narodne pravice. Zopet se je enkrat pokazala podpisana laška laž v vsej svoji veličini. Sklepe kongresa so Lahih temeljito izrabili. Med avstrijske čete jugoslovanske narodnosti na Piavi in po slovenskem in hrvaškem zaledju so z letali trosili letake s protiavstrijsko vsebino. Ti letaki so v zvezi z jugoslovanskim gibanjem za fronto kmalu načeli avstrijsko obrambno črto.

KOŠČEK SLOVENSKEGA JADRANA — DEVINSKI GRAD

največji pohotnej tujege ozemlja v takratnih časih. To je tisti grofovski grof, o katerem smo v našem listu že večkrat spregovorili in ki danes z vso nesramnostjo laže in goljufa anglo-saksanski svet in to samo zato, da bi opravičil svoje grde in podle tatvine jugoslovanskega ozemlja pred 22 leti. V svoji predrznosti gre celo tako daleč, da si upa na zavezniškem ozemlju žaliti enakovrednega, častnega in korajžnega zaveznika Jugoslavijo, ki so jo njegovi laški capini na najbolj perfiden način zahrbtno in verolomsko napadli. Mi bi priporočali zavezniški ameriški vladi, da tega grofovskega grofiča skrije v mišjo luknjo, ker samo tam je njegovo mesto. Ropi in tatvine bodo poravnani in to korenito, pa naj se grof sračí kolikor hoče.

Za našo stvar je bila nesreča tudi koroški plebiscit, za katerega so nas ogoljufali Lahi in Germani.

V neposrednih pogajanjih v Rapallu 12.nov. 1920 so dobili Lahi od slovenskega ozemlja še več, kot jim je šlo po londonski pogodbi. Dobili so celo Postojnsko kotlino, čeravno se njene vode iztekajo v Crno morje. Jugoslavija se je morala odreči Goriški, Trstu, Istri in notranjskemu delu Kranjske, dalje Zadru in otokom Cresu, Lošinj, Lastovu in Pelagružu. Reka je imela postati neodvisna, ali so jo Lahi z dogovorjeno igro kmalu vključili v svoje malho.

Borbe za naše zahodne meje so se morale bojevati zoper namišljenega "zaveznika". Drugačno je bilo naše stališče z mejami na severu in severo-vzhodu. Upravičeno so Slovenci pričakovali, da bo antanta tu odmerila Slovence pravico. Slovensko Koroško je bilo potrebno organizirati in jo priklopiti Jugoslaviji. To nalogo je dobil major Alfred Lavrič, ki je 19. novembra zasedel Borovlje. Predsednik Wilson je bil

slabo informiran o narodnostnih in gospodarskih prilikah slovenskih Korošcev. Usodno za nas je bilo, da je privolil v ljudsko glasovanje za Celovško kotlino kot celoto. Medtem je poveljnik Dravske divizije gen. Smiljanič koncem maja 1919 pričel prodirati na Koroško in naše čete so bile že 6. junija na Gosposvetskem polju. 6. junija je padel tudi Celovec in so Avstrijci podpisali premirje, ta podpis pa takoj preklicali. Pod varstvom 18 laških bataljonov s pripadajočim topništvom so Lahi ščitili koroški plebiscit. Z očitnimi in dokazanimi množestvenimi goljufijami, ki so jih Avstrijci Lahom plačali z razkošno vilo laškemu navajalcu princu Borghese in z odstopom Trbiža in okolice (zopet seveda slovenske zemlje!) smo plebiscit izgubili; ker je bilo za Jugoslavijo oddanih 15.278 glasov (41%), za Avstrijo pa 22.500 glasov (59%).

Člani mednarodne plebiscitne komisije v Celovcu

S Korotanom smo izgubili tisto zemljo, kjer je naš narod najprej začel živeti svoje lastno življenje v svobodi, kjer je pod svojimi lastnimi knezi položil temelje za svojo lastno politično organizirano enoto. Slovenska Koroška se zaradi tega po pravici imenuje zibelka našega rodu. To dejstvo živi še danes neporušljivo v srcih slovenskega ljudstva v Korotanu kljub germanizaciji, ki tam skoro tisoč let včasih tiho, največkrat pa z najbolj nasilnimi sredstvi, ki jih pozna samo germanski barbarizem, gloda na slovenskem telesu. Še danes je koroška vas naša, sleherno bitje tamkaj je v svoji globini i po govoric i po navadah ter po načinu mišljenja tako pristno naše, da je nemškutarstvo tuji v najbolj ogroženih krajih samo zunanja patina strahu pred prusjaško nasilnostjo.

Koroška je slovenska in jugoslovanska in tisoč letne krivice prusjaških divjakov morajo biti po tej vojni korenito popravljene.

Na Štajerskem je šlo bolj gladko, ker so se Slovenci z močno vojaško silo pod poveljstvom gen. Maistra laže upirali germanskim nasiljem. Tu se je posebno izkazal tržaški pešpolk, ki so ga v veliki večini sestavljali prostovoljci iz Primorja. 1. avg. 1919 je mirovna konferenca pooblastila jugoslovansko vlado, da vojaško zasede Prekmurje v obsegu kakor ga je pozneje določila trianonska mirovna pogodba. 12. avgusta 1919 do naše čete vkorakale v Prekmurje in razpršile še zadnje madjarske privandrance.

JUGOSLAVIJA BO PONOVRNO ZAŽIVELA V VSEI SVOJI VELIČINI

V najkrajših odlomkih smo izluščili iz bogate zgodovine Jugoslavije vse tiste najvažnejše dogodke in osebnosti, ki so ustvarjali Jugoslavijo. Naj bo to za naše mlade slovenske fante na bojišču požirek duhovnega okrepčila, za našo tukajšnjo kolonijo pa spomin in opozorilo na veličino dela in naporov za našo boljše bodočnost. Naša zgodovina še ni zaključena, najpomembnejši življenjski dogodki nas še čakajo. Mi vsi, ki nas je usoda postavila med šodobnike, smo odgovorni, da bodo bodoči dogodki dobili pravo smer in nam prinesli zajedeno bodočnost.

V nesreči in trpljenju se značaji ojeklenijo, volja postane kremen. To so pokazale in dokazujejo naše številne žrtve v Sloveniji, Dalmaciji in naši četniki v srbskih gorah. Odlične in samozavestne poteze Jugoslovancev so dobile po 27. marcu izklesane oblike junaštva, požrtvovanja, pa tudi odločnosti. Iz teh izklesanih potez se nam rišejo določene konture prave, resnične Jugoslavije.

Res je, da so sedanji veliki dogodki, ki so se odigrali po 27. marcu, vrgli na površino tudi mrčes in smeti, ki jih je bilo v naši skupnosti več ko dovolj. Paveliči in Nedići bodo zavrženi na gnojišče in s njimi tudi vsi tisti dezertarji, ki so jugoslovanski

misli pokazali hrbet v trenutku, ko je najbolj potrebovala njihove podpore. Takih dezertarjev je nekaj

egoistov in možganskih revežev, pa tudi ne glasovi rušilcev in kvistingov! Naš glas je samo eden in to

je glas Velike Jugoslavije, ki je tako močno zadonel 27. marca 1941 in ki se tudi danes krepko razlega od Nadiže pa vse do Egejskega morja. Nekateri zaplotniki, ki so se že večkrat skregali z resnico v svojem duhovno zelo bornem življenju, bi sicer hoteli prepričati nepoučene, da Slovenci in Hrvatje niso imeli nič opravka pri 27. marcu. Pri izvedbi same akcije - v kolikor se tiče Slovencev - lahko rečemo, da so bili tudi slovenski oficirji in vojaki prisotni. (Nadaljevanje pod črto)

Glede samih priprav, ki datirajo daleč nazaj, pa je bila slovenska soudeležba kar številna. M. Trifunović, vojvoda Birčanin, predsednik Narodne Odbrane je imel med Slovenci lepo število prijateljev in sodelavcev. Sicer pa se nam zdijo taki dokazi sedaj čisto odveč. Glas 27. marca je bil glas jugoslovanske misli, pa če je to samosrbom, samohrvatom in samoslovcem prav ali ne. Velika Jugoslavija se krepi in oblikuje v mukah in trpljenju, njeni temelji pa so zabetonirani s krvjo in solzami!

Nihče ne more zanikati žive in svete resnice, da so junaška dela streljanih slovenskih in dalmatinskih fantov ter herojski podvigi Draže Mihailovičevih junakov plodovi jugoslovanske ideje! Mi, ki smo tesno sodelovali z Dražo Mihailovičem za časa njegovega službovanja v Sloveniji, vemo, da je on 100% Jugoslovčan in vemo tudi, da je zbral v svoje vrste samo prepričane Jugoslovane. Jugoslavija živi in bo živela, četudi se tupatam oglašajo godrnjajoči laježi... (Viri: M. Munda: Strossmayer, Silvio Kranjec: Zgodovina Srbov, dr. Josip Mal: Zgodovina slov. naroda.)

Nihče ne more zanikati žive in svete resnice, da

Izpod domačega latnika

DANAŠNJA ŠTEVILKA obsega 16 strani. Izšla je kot dvojna številka, ker je zaradi obilice dela morala izostatati številka za 20. t.m. - Prihodnja številka izide 4. aprila.

LAŠKE KRVOLŌČNOSTI PO SLOVENIJI SE NADALJUJEJO. Odpor slovenskega naroda proti smrtnemu laškemu sovragu in ogabnemu potuhnjenju narašča med Slovenci z dneva in dan. Uradna agencija Svobodnih Francozov sporoča: "Pred kratkim je bil ubit slovenski industrialec Avgust Praprotnik, ki ga je slovenska javnost smatrala za sodelavca laških usiljivcev. Zaradi tega uboja so zaprli 69 slušateljev univerze Kralja Aleksandra v Ljubljani in jih postavili pred vojno sodišče, ki je 58 mladih izobražencev obsodilo na smrt. Od teh je bilo 12 ustreljenih. Za ostale je bila izvršitev odložena, ker da so baje predložili prošnje za pomiloščenje." Gornjo vest je objavil tudi londonski radijo in vsi tukajšnji dnevniki, tako angleški in francoski, kakor tudi arabski. Dosedaj se nam žal še ni posrečilo ugotoviti točnosti te vesti, verjetno pa je, da ne bo daleč od resnice. - Eno je gotovo, maščevanje nad laško golaznijo bo enako onemu nad german-skimi kanibali!

POSŁANIK KUHAR NA LONDONSKEM RADIJU. V svoji vsakoneđeljski oddaji ob tri četrt na šest po naši uri, je govoril poslanik dr. Kuhar, ki smo ga zopet zelo slabo slišali zaradi naravnost histeričnega ropotanja - kacelmoherjev v Libiji, ki jih resnica tako grozovito kolje po želođu. Dr. Kuhar je govoril o novih nesrečah slovenskega naroda, ki je tupatam podlegel sovražnemu podpihovanju in se razcepil v skupine, namesto, da bi stal strnjen in jeklen, pripravljen za čase, ki niso več daleč. Vsi narodi, ki so danes pod barbarskim škornjem prusjaškega nasilja in v oblasti figarskih laških potepinov, stoje trdno kot granitni blok, da vržejo ob uri poplaha sovraga s svoje domače grude. Tudi mi Slovenci, ki smo v teh časih doslej odločno stali na ravni poti pravčnosti in značajnosti, ne smemo kloniti glave v trenutku, ko je naša strnjena sila najbolj potrebna.

POZDRAV AMERIŠKIH JUGOSLOVANOV DRAŽI MIHAILOVIČU. Ameriški Jugoslovani so poslali predsedniku jugoslovanske vlade v Londonu naslednjo brzojavko: "Prosimo, da sporočite vojvodi Draži resolucijo ameriških Jugoslovancev, zbranih na vseobčem narodnem zboru dne

1. marca 1942: POŠILJAMO SRČNE POZDRAVE DRAŽI MIHAILOVIČU IN NJEGOVIM ČETNIKOM, KI SO S SVOJO HRABROSTJO IN ODLOČNOSTJO IZZVALI OBČUDOVANJE VSEGA SVETA IN DVIGNILI MORALO VSEH ZASUŽNENIH NARODOV. - DRAŽA MIHAILOVIČ IN NJEGOVI ČETNIKI SO RAZVILI ZASTAVO SVOBODE - ZASTAVO JUGOSLAVIJE. - NAJ PRELITA KRI SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV USTVARI NOVO, VEČJO IN SILNEJSO JUGOSLAVIJO."

ITALIJA NA POTI POPOLNEGA IZSTRADANJA Splošno pomanjkanje prehrane v Italiji povzroča fašistovskim diktatorjem prav resne skrbi. Zaloge žitaric so skoro v celoti izčrpane. Do nove žetve je še štiri mesece časa in za to dobo manjka prehrane. Lahki so z vso gotovostjo računali, da bodo dobili nekaj žitaric v Bolgariji, Romuniji in zlasti na Madjarskem. Bolgarijo in Romunijo pa so medtem Nemci že popolnoma izropali. Velike količine zalog v obeh državah je porabilo nemško vojaštvo, ki ga je več ko dovolj. Znatne količine žitaric pa so izvozili na južni del ruskega bojišča. Kar je še ostalo so Nemci spravili v rajh, za Lahe ni ostalo ničesar. Ves up so Lahi po vsem tem usmerili v Madjarsko. Ali tudi tu je pruska požrešnost temeljito počistila z živežnimi zalogami. Trgovska pogodba, ki sta jo sklenili Madjarska in Italija pred kratkim v Rimu in ki je vsebovala nekaj deset-tisoč ton madjarske pšenice za Italijo, je ostala neizpolnjena. Medtem ko niso mogli Avstrijci med prvo svetovno vojno ničesar iztisniti iz Madjarske, je Hitler pobral vse. Madjarska - žitnica srednje Evrope - bo preživljala sama zelo teške čase spomladi, tako trdijo vsi madjarski listi.

GENERAL STRAH VLADA TUDI V ČRNI GORI. Rusi so v pretekli jeseni poverili generalu ZIMI prav pomembno vlogo, ki jo je kar dobro odigral. Tudi Lahi imajo svojega posebnega generala. Piše se STRAH in je že pol-drugo leto laški "generalissimo". Ruski general ZIMA bo verjetno sedaj nekoliko počival, zato pa bo laški STRAH prišel v spomladi spet do novih lavorik. - Pred mesecem dni je Mussolini poklical v Rim generala Pirzi-ja, ki je vojaški guverner na Cetinju. Laški listi sicer niso ničesar povedali, kaj je duce pripovedoval Pirzi-ju, ali pravoverni mussolinijevci trdijo, da je položaj za Lahe v Črni gori spet skrajno neugoden. Poseben strah jim delajo četniške obljube, ki niso preveč laskave.

AVSTRİJA

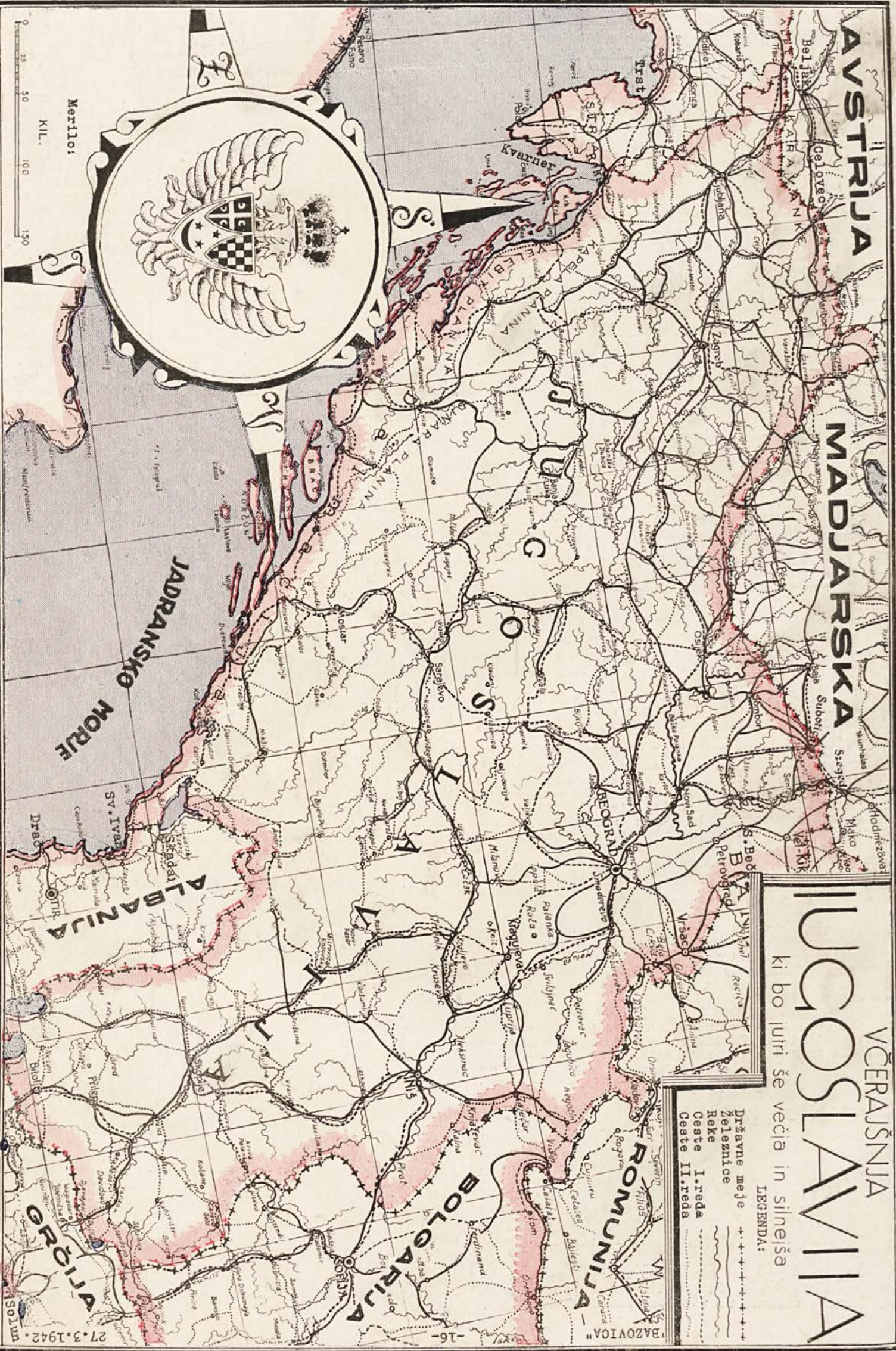
MADJARSKA

VČERAŠNJA JUGOSLAVIJA

ki bo jutri še večja in silnejša

LEGENDA:

- Državne meje
- Železnice
- Reke
- Ceste I. reda
- Ceste II. reda

Merilo:

KIL.

0 25 50 100 150

